

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060107

DOM
2022-02-25
Stockholm

Mål nr
M 10304-19

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldom 2019-09-03 i mål nr M 1704-10, se bilaga A

PARTER

Klagande och motpart

Dragon Mining (Sweden) AB

Ombud: Advokaterna P.P. och C.C. samt jur.kand. I.A.

Klagande och motpart

Naturvårdsverket

Motparter

1. Länsstyrelsen i Västerbottens län
2. Havs- och vattenmyndigheten
3. Vapstens Sameby

SAKEN

Villkor för tillstånd till verksamhet vid Svartlidengruvan i Lycksele och Storumans kommuner

Domslut, se nästa sida.

Dok.Id 1631698

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se	Telefax	Expeditionstid måndag – fredag 09:00–16:30
---	---	---	----------------	---

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen upphäver villkoren 33, 34, 35, 36, den provisoriska föreskriften P4, delegationen och beslutet att upphäva den provisoriska föreskriften P3 i mark- och miljödomstolens deldom och återförvisar målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.
 2. Mark- och miljööverdomstolen avslår övriga yrkanden.
-

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BAKGRUND	4
YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN	6
UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN	10
Bolagets överklagande	10
<i>Utsläpp till vatten i driftskedet</i>	10
<i>Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet</i>	12
<i>Ekonomisk säkerhet</i>	14
Naturvårdsverkets svar på bolagets överklagande	15
<i>Utsläpp till vatten i driftskedet</i>	15
<i>Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet</i>	15
<i>Ekonomisk säkerhet</i>	16
Naturvårdsverkets överklagande	16
<i>Inledning</i>	16
<i>Yttrandet den 10 april 2019</i>	17
Karakterisering av utvinningsavfall.....	17
Gråberg	18
Sandmagasin	19
Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet	20
<i>Övrigt</i>	22
Karakterisering av utvinningsavfall.....	22
Kvalificerad täckning.....	22
Diffusionsspärr	23
Efterbehandlingen uppnår inte kravet på bästa möjliga teknik	23
Bolagets svar på Naturvårdsverkets överklagande	24
<i>Karakterisering av utvinningsavfall</i>	24
<i>Kvalificerad täckning</i>	25
<i>Sandmagasin</i>	27
<i>Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet</i>	28
<i>Miljö kvalitetsnormer</i>	28
<i>Paubäcken</i>	29
Vapstens Sameby	29
Länsstyrelsen	30
<i>Utsläpp till vatten i driftskedet</i>	30
<i>Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet</i>	30
<i>Ekonomisk säkerhet</i>	30
MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL	31
Utsläpp till vatten i driftskedet	31
Utsläpp till vatten i efterbehandlat skede, efterbehandling och ekonomisk säkerhet	32
<i>Allmänt om prøvotidsförfarandet</i>	32
<i>Utredningen</i>	33
Karakterisering av utvinningsavfall.....	33
Sandmagasinet.....	35
Gråbergsupplaget.....	36
Dagbrottet	36
Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet	37
Ekonomisk säkerhet.....	38
Slutsats.....	38

BAKGRUND

Genom deldom den 30 november 2012 fick Dragon Mining (Sweden) AB tillstånd, intill en årlig brytning av högst 500 000 ton malm, till den befintliga verksamheten vid Svartlidengruvan med gruvbrytning i dagbrott, anrikning och deponering av anrikningssand, inbegripet riskanläggning enligt 5 § förordningen (2008:722) om utvinningsavfall, uppförande av undersökningsramp och provbrytning inför etablering av underjordsgruva, gruvbrytning under jord, bortledning av viss mängd gruvvatten samt anläggande av kompletterande diken.

I deldomen sköt domstolen upp frågorna om villkor avseende deponering av anrikningssand, utsläpp till vatten, efterbehandling, ekonomisk säkerhet och skydd för Svartlidbäcken. Det meddelades ett antal utredningsföreskrifter, U1-U4, och provisoriska föreskrifter, P1-P3. Den uppskjutna frågan avseende deponering av anrikningssand, med tillhörande utredningsföreskrift U1, är avslutad genom mark- och miljödomstolens deldom den 8 maj 2014 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 6 mars 2015 (mål nr M 5566-14) samt nu aktuell deldom från mark- och miljödomstolen den 3 september 2019, som inte är överklagad i den delen. Den uppskjutna frågan avseende skydd för Svartlidbäcken, med tillhörande utredningsföreskrift U4 och provisoriska föreskrift P2, är avslutad genom mark- och miljödomstolens deldom den 5 maj 2015 och följande slutliga villkor:

29. Läckage av metaller och kväveföreningar får inte vara större än att halterna i Svartlidbäcken som månadsmedelvärde maximalt uppgår till följande värden i provpunkt S3, belägen i Svartlidbäcken uppströms Pauträskvägen.

Zink	60 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l
Nickel	45 µg/l
Arsenik	15 µg/l
Ammoniumkväve	1 mg/l

Svartlidbäckens vatten ska kontrolleras i provpunkt S3 genom regelbunden provtagning och analys minst två gånger per månad när rinnande vatten finns i provpunkten.

Genom 2012 års deldom och efterföljande ändringar gällde, vid tidpunkten för mark- och miljödomstolens nu aktuella prövning, följande utredningsföreskrifter och

provisoriska föreskrifter avseende de uppskjutna frågorna om utsläpp till vatten, efterbehandling och ekonomisk säkerhet:

Bolagets ska utreda och utvärdera följande frågor.

- U2. Resultaten av de nya reningsmetoderna, liksom av andra av bolaget tillämpade metoder för att begränsa utsläppen av vatten. Utredningen ska ge underlag för att reglera såväl halt som mängd och ska även visa lämpligheten av att använda Middagsmålsmyran som primärrecipient och klargöra om det finns bättre alternativ som recipient. Bolaget ska [under den förlängda tiden] göra de undersökningar som behövs för att vid behov uppdatera redan ingivna undersökningar och komplettera utredningen så att det framgår vilka halter som kan komma att uppstå i bäckarna, framför allt i mixzonen, med hänsyn tagen till biotillgänglig halt. Bolaget ska även utreda hur utsläppet av kväve bäst kan regleras utifrån gällande miljö kvalitetsnormer och risk för övergödningspåverkan.
- U3. Utformningen av åtgärder för återställning och för att avhjälpa skador och olägenheter för miljön som föranleds av verksamheten.

I samband med redovisningen av U3 ska bolaget för prövning ge in dels ett förslag till villkor rörande ekonomisk säkerhet, dels en uppdaterad efterbehandlingsplan med förslag till såväl villkor för utsläpp till vatten i efterbehandlingskedet som, i förekommande fall, villkor i övrigt.

- P1. Utsläppen av metaller, suspenderade ämnen, kväve och kolväten från klarningsdammen får under drift inte överstiga nedanstående halter i den första kolumnen vid fler än 4 av de 26 senaste fjortondagarsmedelvärdena. Halterna i den andra kolumnen får aldrig överskridas som fjortondagarsmedelvärden.

Halterna avser prover som inte filtrerats.

Koppar	9 µg/l	15 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Zink	60 µg/l	90 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l	0,45 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	45 µg/l	70 µg/l
Arsenik	15 µg/l	25 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l
Kväve, NH ₄ -N (efter filtrering) + NO ₃ -N		10 mg/l
Opolära alifatiska kolväten	1 mg/l	2 mg/l

pH ska ligga inom intervallet 6–8,5 vid minst 46 av de 52 senaste mättillfällena. Prov ska tas minst en gång per vecka.

- P3. Dragon Mining (Sweden) AB ska – utöver vad som hittills avsatts som ekonomisk säkerhet för kostnaderna för efterbehandling och andra återställningsåtgärder som den tillståndsgivna verksamheten kan föranleda – varje kvartal avsätta ytterligare 4 kr per ton hanterad malm. Säkerheten ska prövas av mark- och miljödomstolen och ska inom två månader från det att detta tillstånd tas i anspråk ges in till domstolen för prövning.

I 2012 års deldom meddelades även, såvitt nu är av intresse, följande slutliga villkor:

25. En slutlig efterbehandlingsplan ska tillställas mark- och miljödomstolen i god tid innan verksamheten upphör. Vid efterbehandling av något delområde ska anmälan ske till tillsynsmyndigheten.

Mark- och miljödomstolen har i den överklagade deldomen bl.a. meddelat ett slutligt villkor för utsläpp till vatten i driftskedet, villkor 32, och vissa slutliga villkor avseende efterbehandling och ekonomisk säkerhet, villkor 33–36, samt en delegation kopplad till villkor 33. De provisoriska föreskrifterna P1 och P3 har upphävts samtidigt som en ny provisorisk föreskrift, P4, har meddelats avseende utsläpp av bräddvatten från dagbrottet i ett efterbehandlat skede.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Dragon Mining (Sweden) AB har yrkat att villkor 32 ska ändras på så sätt att det anges att de halter som redovisas i kolumnen Nivå 1 som månadsmedelvärden inte får överskridas vid fler än tre tillfällen per år och att i första hand följande totalhalter i ofiltrerat prov ska föreskrivas:

Ämne	Nivå 1	Nivå 2
Koppar	50 µg/l	60 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Zink	60 µg/l	90 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l	1 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	90 µg/l	135 µg/l
Arsenik	40 µg/l	50 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l
Ammoniumkväve	20 mg/l	25 mg/l

och i andra hand följande totalhalter i ofiltrerat prov ska föreskrivas:

Ämne	Nivå 1	Nivå 2
Koppar	50 µg/l	60 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Zink	100 µg/l	150 µg/l
Kadmium	0,5 µg/l	1 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	70 µg/l	100 µg/l
Arsenik	40 µg/l	50 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l
Kväve NH ₄ -N (efter filtrering) + NO ₃ -N	-	20 mg/l

Vidare har bolaget yrkat att den provisoriska föreskriften P4 ska upphävas och att det i stället ska fastställas ett slutligt villkor för bräddvatten från dagbrottet som ska gälla efter avslutad drift i efterbehandlingskedet med i första hand följande årsmedelvärden:

Parameter	Bräddat vatten från dagbrott
Nickel	240 µg/l
Zink	450 µg/l
Koppar	30 µg/l
Arsenik	100 µg/l
Bly	10 µg/l
Kadmium	4,5 µg/l
Krom	25 µg/l

och i andra hand följande årsmedelvärden:

Parameter	Bräddat vatten från dagbrott från år 0 till och med år 5	Bräddat vatten från dagbrott från och med år 6
Nickel	240 µg/l	240 µg/l
Zink	450 µg/l	245 µg/l
Koppar	30 µg/l	10 µg/l
Arsenik	100 µg/l	75 µg/l
Bly	10 µg/l	10 µg/l
Kadmium	4,5 µg/l	4,5 µg/l
Krom	25 µg/l	25 µg/l

Bolaget har inte haft något att erinra mot länsstyrelsens förslag att villkor 35 ska upphävas om slutligt villkor meddelas. Om slutligt villkor inte meddelas yrkar bolaget att den provisoriska föreskriften P4 ska ändras i enlighet med förstahandsyrkandet.

Bolaget har även yrkat att den ekonomiska säkerheten ska bestämmas till 36 683 925 kr avsatt på pantförskrivet konto eller bankgaranti till förmån för tillsynsmyndigheten och att bolaget i första hand varje kvartal ska avsätta ytterligare 4 kr per ton hanterad malm eller i andra hand ska lämna 4 200 000 kr genom en bankgaranti eller annan säkerhet såsom komplement till redan avsatta medel som finns på pantförskrivet konto till förmån för länsstyrelsen.

Bolaget har yrkat att tillsynsmyndigheten alltjämt ska ges möjlighet att allt eftersom efterbehandling sker återbetala avsatta medel till bolaget i den mån medlen motsvarar de kostnader och åtgärder som är nödvändiga och i denna deldom godkända för efterbehandlingen.

Naturvårdsverket har motsatt sig bolagets ändringsyrkanden och för egen del yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva villkoren 33, 34, 35 och 36 samt delegationen och förordna om fortsatt prövotid i fråga om efterbehandling och ekonomisk säkerhet, föreskriva en provisorisk föreskrift om ekonomisk säkerhet på 74 miljoner kr eller högre, samt återförvisa målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning av frågorna om efterbehandling och ekonomisk säkerhet.

Naturvårdsverket har i andra hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra villkor 36 på så sätt att den ekonomiska säkerheten bestäms till ett högre belopp än 74 miljoner kr.

Bolaget har motsatt sig Naturvårdsverkets ändringsyrkanden.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har medgett att villkor 32 ändras på så sätt att det anges att de halter som redovisas i kolumnen Nivå 1 som månadsmedelvärden inte får överskridas vid fler än tre tillfällen per år och att följande totalhalter i ofiltrerat prov föreskrivs:

Ämne	Nivå 1	Nivå 2
Koppar	15 µg/l	50 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Zink	60 µg/l	90 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l	0,45 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	70 µg/l	90 µg/l
Arsenik	25 µg/l	40 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l
Ammoniumkväve	-	20 mg/l

Vidare har länsstyrelsen medgett att det meddelas ett slutligt villkor för bräddvatten från dagbrottet som ska gälla efter avslutad drift i efterbehandlingsskedet enligt följande:

Efterbehandling enligt redovisad plan ska ske i sådan tidsmässig ordning att högre halter än följande inte bräddar till Svartlidbäcken som årsmedelvärden.

Parameter	Bräddat vatten från dagbrott
Nickel	240 µg/l
Zink	245 µg/l
Koppar	10 µg/l
Arsenik	40 µg/l
Bly	10 µg/l
Kadmium	2,5 µg/l
Krom	25 µg/l

Provtagning ska ske minst en gång per månad.

Länsstyrelsen har även fört fram att villkor 35 bör upphävas om slutligt villkor meddelas.

Länsstyrelsen har motsatt sig yrkad ändring av mark- och miljödomstolens dom avseende den ekonomiska säkerheten.

Vapstens Sameby har anslutit sig till det Naturvårdsverkets framfört.

Havs- och vattenmyndigheten har beretts tillfälle att yttra sig i målet men avstått.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har till stöd för sin talan anfört bl.a. följande:

Bolagets överklagande

Utsläpp till vatten i driftskedet

Verksamheten har under provotiden bedrivits med starkt begränsad produktion vilket inneburit att de provisoriska värdena till nöds kunnat innehållas, med undantag för 2014 då pH var för högt. Även halter av nickel, arsenik och koppar har varit för höga, vilket inneburit att bolaget innehållit vatten från provpunkt F13. Halter har alltså varit för höga, dock har detta inte skett fler än fyra gånger per år. De provisoriska värdena har därtill inte överskridits för att bolaget har haft möjlighet att stoppa vattenflödet vid ett flertal tillfällen. Det skulle dock inte vara möjligt att göra vid full produktion, och därmed skulle också värdena sannolikt överskridas, särskilt om hela tillståndsmängden skulle utnyttjas. Därtill kan vattenflödet endast stoppas under en mycket kort period och det är inte alltid möjligt. Vid vårflod och vid höstregn skulle det vara omöjligt att stoppa vattenflödet p.g.a. högre flöden. Det får anses självklart att halten av metaller i vatten ökar ju mer material som deponeras per år. Tillståndet måste förses med villkor som gör det möjligt att faktiskt kunna utnyttja det upp till full produktionsmängd.

Vidare kan villkorshalter inte jämföras med utsläppshalter, vilket mark- och miljödomstolen förefaller ha gjort. För att en verksamhetsutövare i praktiken ska kunna vara säker på att innehålla sina villkor behöver utsläppshalterna från verksamheten vara betydligt lägre än villkorshalterna så att det finns marginal. Att då som mark- och miljödomstolen utgå från de utsläppshalter som bolaget presenterat vid en begränsad produktion och utifrån dessa dra slutsatsen att bolaget inte kommer ha problem att nå villkorshalterna blir uppenbart felaktigt.

Mark- och miljödomstolen menar att bolaget beräknat sina halter för att uppfylla miljö kvalitetsnormerna utan hänsyn till frågan om bästa möjliga teknik. Bolagets förslag till villkor är framtagna baserat på bästa miljömässiga effekt utifrån bedömning av platsens fysiska förutsättningar, teknik, miljökrav och kostnader (bedömning av kostnad relativt nytta för åtgärd) liksom användning av naturresurser med användning

av konservativa lakhalter vid genomförda beräkningar i alla steg. Syftet har varit att ta fram en optimerad vattenreningsprocess för Svartliden och dess anläggningar som ger minimal påverkan på recipienterna. Vad gäller frågan om bästa möjliga teknik måste ytterligare ett steg tas genom rimlighetsavvägningen i 2 kap. 7 § miljöbalken.

Bolaget har redogjort för de villkorsförslag som måste anses utgöra bästa möjliga teknik efter en rimlighetsavvägning. Även om det är tekniskt möjligt att uppfylla en högre reningsgrad för vissa ämnen kan det inte anses som rimligt att eftersträva med hänsyn till att den marginella skillnad som skulle kunna åstadkommas skulle bli orimligt dyr, och i sig innebära en miljörisk p.g.a. en betydande ökning av kemikalieanvändande. En högre reningsgrad skulle innebära att bolaget måste uppföra ytterligare reningsverk då nuvarande har en begränsad kapacitet. I jämförelse med nuvarande vattenreningsverk måste kapaciteten utökas femfaldigt från nuvarande 60 m³/tim till 300 m³/tim. Användningen av kemikalier förväntas därmed öka femfaldigt. Kostnaden för byggnation av ytterligare reningsverk beräknas uppgå till 150 miljoner kr och den löpande verksamheten, bl.a. kostnaden för kemikalier, beräknas uppgå till 25,8 miljoner kr per år.

Vidare är de villkorshalter mark- och miljödomstolen beslutat om inte möjliga att uppnå, även om ytterligare reningsverk byggs och en betydligt större mängd kemikalier används. Sett till de alternativ som finns anses den föreslagna vattenreningen vara den bästa sett till utnyttjande av känd teknik, naturresurser samt krav på framtida vattenkvalitet i och från dagbrottssjön. De val av lösningar och utformningen av reningsprocesser som utförts bedöms uppfylla bästa möjliga teknik. Vid rimlighetsavvägningen ska kostnad beaktas och eftersom bolaget visat att man kan följa befintliga miljökvalitetsnormer finns inget skäl att ställa strängare krav.

De halter som yrkats på utgör totalhalter och har utformats utifrån de erfarenheter som erhållits under provotiden. De beräkningar, provtagningar och sammanställda slutsatser som har utförts under denna tid visar att det finns utrymme att höja de haltvillkor som presenterades i den tidigare provotidsredovisningen avseende U2 för koppar, nickel, arsenik, kadmium och kväve utan risk för negativa effekter i recipienten. En sådan justering av haltvillkoren ger utrymme för viss flexibilitet i

verksamheten samtidigt som det är miljömässigt motiverat. De föreslagna villkorshalterna är således väl avvägda, uppfyller kraven på bästa möjliga teknik, påverkar inte miljö kvalitetsnormerna och är väl anpassade för en fullskalig drift av verksamheten.

Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet

Mark- och miljödomstolens agerande att först bedöma att utredningarna enligt U3 är tillräckliga och därefter bestämma provisoriska föreskrifter är motsägelsefullt. Domstolen menar att omständigheterna att stängning av gruvan ligger långt bort i tiden och att en slutlig efterbehandlingsplan inte finns att tillgå innebär att slutliga villkor om efterbehandling inte kan meddelas. Domstolen anser således i praktiken att frågan inte är klar och är beroende av när en slutlig efterbehandlingsplan kan bli aktuell, då nya rön kan ha framkommit som spelar in på bedömningen avseende villkor. Detta innebär rent praktiskt att frågan avseende efterbehandling inte är slutligt avgjord. Domstolen har bedömt att utredningen enligt U3 är tillräcklig vilket bör innebära att domstolen kan avgöra frågorna med utgångspunkt i det material som bolaget tillhandahållit och fastställa slutliga villkor.

Mark- och miljödomstolen har vidare bedömt att eftersom halterna vid provpunkt S3 innehållits under provtiden kommer de även kunna innehållas i framtiden. Detta är en bedömning som inte alls tar hänsyn till de faktiska omständigheterna. Det sker inte något direkt utsläpp till S3 från verksamheten under drift. Enligt tillståndet från 2012 får det inte genomföras något utsläpp av vatten från gruvan mot Paubäcken.

Bräddningsvillkoren som bolaget föreslagit är framtagna baserat på bästa efterbehandling utifrån bedömning av platsens fysiska förutsättningar, teknik, miljökrav och kostnader (bedömning av kostnad relativt nytta för åtgärd) liksom användning av naturresurser med användning av konservativa lakhalter vid genomförda beräkningar i alla steg. Syftet har varit att ta fram en optimerad efterbehandlingsplan för Svartliden och dess anläggningar som ger minimal påverkan på Paubäcken. Inlämnad utredning visar att yrkade villkorshalter är förenliga med kraven enligt miljö kvalitetsnormerna för berörd vattenförekomst.

Den reningsnivå som råder i dagsläget under drift innebär, förutom en inledande investering på 30 miljoner kr för ett avancerat vattenreningsverk, en årlig kostnad på 5,1 miljoner kr och en betydande kemikalieanvändning. För att klara de villkorshalter som mark- och miljödomstolen nu beslutat om skulle det krävas en fem gånger så hög reningskapacitet, vilket skulle betyda en inledande investering på 150 miljoner kr och en årlig driftskostnad på 25,8 miljoner kr. Kemikalieanvändningen skulle på ett liknande sätt öka. Avseende exempelvis arsenik klarar det befintliga, ytterst moderna reningsverket att maximalt, under kortare perioder rena arsenik ner till ca 40–50 µg/l. Att komma ned till föreskriven nivå på 15–25 µg/l eller ännu lägre för att skapa en säkerhetsmarginal är inte tekniskt möjligt. Om det överhuvudtaget kunde sättas som ambitionsnivå skulle det innebära betydligt högre kostnader än ovan såväl investeringsmässigt som i löpande kostnader, utan att det med säkerhet ger effekt. Endast kemikalieförbrukningen med transporter m.m. leder till en total miljöbelastning som är mycket större än den eventuella miljönyttan.

Det är varken miljömässigt eller ekonomiskt rimligt att eftersträva de villkor som domstolen beslutat om med hänvisning till den marginella miljönytta som skulle åstadkommas. Det gäller speciellt avseende åtgärden att göra en kvalificerad täckning av hela gråbergsupplaget, vilket skulle innebära en marginell minskning av utsläppshalter till en kostnad som vida överstiger nyttan vid en rimlighetsavvägning. Flera olika alternativ avseende vattenhantering och täckningsutformningar har undersökts, exempelvis bräddning i två riktningar liksom tätskikt med enbart morän och tätskikt av morän med inblandning av annat material. Val av lösningar och utformningen av efterbehandlingsplanen bedöms uppfylla de krav för efterbehandling som anges i MWEI BREF (Best Available Techniques [BAT] Reference Document for the Management of Waste from Extractive Industries in accordance with Directive 2006/21/EC) vad avser utnyttjande av känd teknik, naturresurser samt krav på framtida vattenkvalitet i och från dagbrottssjön.

De provisoriska föreskrifter som domstolen beslutat om har innehållits under en prövo-period med begränsad verksamhet, vilket tyvärr lett mark- och miljödomstolen till slutsatsen att dessa nivåer kan innehållas även under ett efterbehandlingsskede. Detta är inte möjligt. För att klara de villkorsnivåer som domstolen beslutat om skulle

bolaget till och med vara tvunget att utöka sin vattenreningsverksamhet. Vissa villkorshalter för metaller, exempelvis arsenik, skulle vara omöjliga att innehålla även om gråbergssupplaget inte existerade. Bolaget skulle därmed inte kunna avsluta sin verksamhet, vilket enligt såväl miljöbalken som minerallagen (1991:45) är avsikten med efterbehandlingsarbetet. Det skulle dessutom medföra helt oproportionerliga effekter.

Att ha samma villkor som under drift innebär att det inte blir fråga om efterbehandling, utan att driften måste fortsätta. I den mån det inte medför en oacceptabel påverkan på vattenkvaliteten och miljön i övrigt bör villkoren hållas på en nivå som möjliggör att gruvan och dess reningsverk kan stängas ner i enlighet med den till mark- och miljödomstolen inom U3 redovisade efterbehandlingsplanen.

Ekonomisk säkerhet

Bolaget har presenterat ett utförligt underlag för sina beräkningar avseende efterbehandlingskostnaderna inom ramen för U3 och därigenom visat att kostnaderna rymms inom yrkat belopp. Kostnadsbedömningen har tagits fram med hänsyn till de efterbehandlingsåtgärder som krävs och som har presenterats i efterbehandlingsplanen och den kompletterande efterbehandlingsplanen. Domstolen har inte presenterat en annan bedömningsgrund än de beräkningar bolaget tagit fram och inte motiverat sitt påslag. Mot bakgrund av att mark- och miljödomstolen godkänt efterbehandlingsplanen är det anmärkningsvärt att domstolen ändå frångår denna med en mer än 100-procentig höjning av den ekonomiska säkerheten. Det är även betydligt högre än någon part yrkat i målet.

Då det finns betryggande medel avsatta och då bolaget ser framför sig lång drift som är tänkt att gå upp till full kapacitet kommer avsättningar successivt öka jämfört med avsättningarna de senaste åren. Det är högst rimligt och i enlighet med praxis att pengarna betalas tillbaka allt eftersom åtgärderna utförs eftersom de då inte längre utgör en osäker kostnadspost. Delegation till tillsynsmyndigheten att betala tillbaka från säkerheten allt eftersom efterbehandling utförts bör alltså tillåtas.

Naturvårdsverkets svar på bolagets överklagande

Utsläpp till vatten i driftskedet

Bolaget har fortfarande inte visat att de har haft kravet på att använda bästa möjliga teknik som utgångspunkt vid framtagandet av villkorsförslagen och utrett vilka åtgärder som kan genomföras. Utgångspunkten synes istället ha varit påverkan på miljökvalitetsnormer för vatten. Detta tillvägagångssätt riskerar att leda till att den verkligt bästa tekniken med rimlig kostnad inte tas fram och utreds.

Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet

Skyddet för Svartlidbäcken har varit centralt vid de båda tillståndsprövningarna av verksamheten (2003 och 2012). Det noteras att de meddelade provisoriska föreskrifterna och slutliga villkoren för vattenkvaliteten i Svartlidbäcken i dessa prövningar har varit samstämmiga (inbegripet den provisoriska föreskriften för utsläpp av metaller till utloppet från det efterbehandlade dagbrottet som domstolen föreskrev vid den första prövningen av verksamheten). Vidare noteras att bolaget vid tillståndsprövningen 2012 yrkade provisoriska föreskrifter för utsläpp av metaller med lägre halter från det efterbehandlade dagbrottet vid punkten F1 än vad som sedan föreskrevs i provisorisk föreskrift respektive slutligt villkor för punkten S3.

Bolagets nu yrkade villkor för utloppet från det efterbehandlade dagbrottet avviker med tydligt högre halter än i de tidigare yrkade och meddelade föreskrifterna och villkoren. Bolaget har dessutom yrkat villkoret som årsmedelvärden istället för som månadsmedelvärden. Naturvårdsverket anser därför att bolagets påstående om att deras förslag till åtgärder för efterbehandling inte klarar de meddelade skyddsnivåerna i den provisoriska föreskriften P4, skyddsnivåer som är i linje med tidigare föreskrivna villkor, understryker bristerna i bolagets utredning av efterbehandlingen.

Under de båda tillståndsprövningarna har nödvändigheten att skydda Svartlidbäcken från påverkan betonas och även att metallhalterna i bäckvattnet inte bör avvika från den bedömning av vattenkvaliteten som gjordes innan verksamheten startades. Genom att föreskriva nivå för begränsningsvärdet i punkten S3 som månadsmedelvärden förutsågs att årsmedelvärdet för metallhalterna i Svartlidbäcken i praktiken ska bli

lägre. Detta tydliggör att den provisoriska föreskriften P4 inte ska ändras så att den blir mer tillåtande. Vattenkvaliteten får inte försämrats.

Ekonomisk säkerhet

När det gäller den ekonomiska säkerheten har Naturvårdsverket hänvisat till sitt eget överklagande i den delen.

Naturvårdsverkets överklagande

Inledning

Bolagets utredning är bristfällig i flera avseenden och de föreslagna efterbehandlingsåtgärderna är inte tillräckliga eftersom de inte uppfyller kraven på bästa möjliga teknik, tillräckliga försiktighetsmått och återställning till tillfredsställande skick. Det saknas därför förutsättningar att avsluta prövotiden och föreskriva slutliga villkor om efterbehandling och ekonomisk säkerhet. Målet ska därför återförvisas till mark- och miljödomstolen i syfte att komplettera utredningen. Vidare är det först när ett sådant underlag finns som det går att bedöma vad åtgärderna kostar och meddela ett slutligt villkor om ekonomisk säkerhet.

Utgångspunkten för prövningen av efterbehandlingsåtgärder är bl.a. kravet på bästa möjliga teknik enligt 2 kap. 3 § miljöbalken och den rimlighetsavvägning som ska göras enligt 2 kap. 7 § miljöbalken. EU-kommissionens referensdokument för BAT avseende avfall från utvinningsindustrier från 2018, MWEI BREF, innehåller ett antal BAT-slutsatser, t.ex. i fråga om åtgärder för stängning och återställning. BAT-slutsatserna är inte bindande men utgör en viktig referens för bedömningen av kraven enligt bestämmelserna i 2 kap. miljöbalken. Eftersom BAT i MWEI BREF utgörs av redovisning av använd teknik inom sakområdet, är det förutom en källa till kunskap för vad som är bästa möjliga teknik, även fråga om krav som inte ansetts orimliga att klara där de använts. BAT-slutsatserna i dokumentet är inte en uttömmande lista och är inte heller föreskrivande. Annan motsvarande teknik kan användas, förutsatt att verksamhetsutövaren kan visa att samma skyddsnivå för miljön uppnås.

De standarder som BAT-slutsats 2 hänvisar till har bolaget haft möjlighet att skaffa sig kunskap om och använda innan MWEI BREF publicerades 2018. Det har därför inte

funnits skäl för bolaget att inte ha tillämpat dessa standarder. Standarderna togs fram av den europeiska standardiseringsorganisationen (CEN) och publicerades 2011-2012. Standarderna genomför bl.a. kommissionens beslut (2009/360/EG) om karakterisering av utvinningsavfall som i svensk rätt genomförts i förordning (2013:319) om utvinningsavfall. Standarderna har även varit kända genom SGU:s vägledning för provning av gruvverksamhet från 2013, reviderad 2016 (rapport 2016:23).

Genom den överklagade deldomen är frågorna om slutliga villkor för efterbehandling och utsläpp till vatten alltjämt uppskjutna. I villkor 35 har beträffande den fortsatta handläggningen föreskrivits att bolaget, i samband med att den slutliga efterbehandlingsplanen ges in, ska lämna förslag på villkor för utsläpp till vatten (i efterbehandlat skede) och för efterbehandling. Avsikten med U3 i 2012 års deldom var inte att skjuta upp frågorna till dess den slutliga efterbehandlingsplanen ges in. Nu aktuellt villkor innebär att bolaget själv får bestämma när provtiden ska avslutas och frågorna skjuts därmed upp på obestämd tid. Vidare är det oklart vilken ytterligare utredning som ska ges in eftersom det inte ställs något krav i det avseendet. Detta sätt att skjuta upp frågor stämmer inte överens med U3 och miljöbalkens regler.

Naturvårdsverket har till stöd för sin talan i Mark- och miljööverdomstolen hänvisat till sitt yttrande till mark- och miljödomstolen daterat den 10 april 2019, av vilket framgår bl.a. följande:

Yttrandet den 10 april 2019

Karakterisering av utvinningsavfall

Den initiala karakteriseringen av gråberg och anrikningssand samt egenkontrollen av egenskaperna i utvinningsavfallen motsvarar inte kraven enligt utvinningsavfallsförordningen och BAT-slutsats 2 i MWEI BREF inklusive CEN-standarder. Bolaget har gjort viss initial karakterisering innan verksamheten påbörjades, dvs. i den första tillståndsprövningen och inför ansökan om nytt tillstånd. Det är oklart hur representativa dessa fåtal prov är för den uppkomna mängden utvinningsavfall.

Oavsett om proven är representativa har tolkningen av den syrabildande förmågan varit bristfällig. Tolkningen av de statistiska testerna av syrabildande och neutraliserande

potential för gråberget (ABA-tester) har inte lett till en särskild avgränsning av gråberg som inte är potentiellt syrabildande. Vidare har fuktkammarförsöken drivits under för kort tid för att materialen ska hinna vittra i tillräcklig omfattning för att sura lakvatten ska bildas. Det framgår av såväl försök på prov från olika bergarter (vilket har angetts representera gråberg) som försöken på anrikningssand. Resultaten från fuktkammarförsöken har därför begränsat, om något värde, vilket även gäller för uppgifterna om metallhalter i lakvattnen från försöken. Det saknas därför stöd för att använda dessa metallhalter för att dra slutsatser om metallhalter i de lakvatten som kan uppkomma.

Enligt BAT-slutsats 3 ska även utvecklas en plan för att granska och verifiera att utvinningsavfallens egenskaper överensstämmer med den initiala karakteriseringen. Bolaget har inte redovisat någon egenkontroll av utvinningsavfallens egenskaper under drifttiden. Den enda uppföljning som framgår av efterbehandlingsplanen är undersökningen av gråberg i tre borrhål, två i PAF-cell och ett i övrigt gråberg. Den uppföljningen visade att utgångspunkterna om en uppdelning i potentiellt syrabildande och övrigt gråberg inte stämde utan att allt gråberg är potentiellt syrabildande. Trots detta går det inte att se att uppföljningen ledde till några konsekvenser för de föreslagna åtgärderna för att täcka gråberget.

Gråberg

Det är BAT (BAT-slutsats 31) att säkerställa kemisk stabilitet hos utvinningsavfallet. För potentiellt syrabildande avfall innebär det bl.a. att särskilt potentiellt syrabildande avfall från icke-potentiellt syrabildande avfall. Vidare innebär det att potentiellt syrabildande avfall ska täckas med en täckning som förhindrar syrenedsträngning och begränsar infiltrationen av nederbörd (BAT-slutsats 38 e).

Bolaget har medgett att särskild avgränsning av gråberg inte har lett till att PAF-gråberg, som är potentiellt syrabildande, särskild avgränsats från övrigt gråberg och att övrigt gråberg också vittrar och ger metallhaltigt lakvatten. Övrigt gråberg kommer enligt efterbehandlingsplanen att täckas endast med en skyddstäckning av morän, som inte packas, och som inte begränsar syrenedsträngning. Bolaget har tidigare motiverat den lägre ambitionsnivån med att övrigt gråberg särskild avgränsats från potentiellt syrabildande gråberg. När nu allt gråberg har visats vara potentiellt syrabildande riskerar även övrigt gråberg att ge

metallhaltigt och surt lakvatten. Den bristande särhållningen och täckningen av övrigt gråberg uppfyller således inte BAT.

Cellerna med PAF-gråberg föreslås täckas med s.k. kvalificerad täckning bestående av ett tätskikt av kompakterad morän och skyddstäckning av en meter morän. Tätskiktet anges begränsa syrenedträngningen till $1,9 \text{ mol O}_2/\text{m}^2$, år. Det framgår inte att denna begränsning av syrenedträngningen är tillräcklig för att begränsa vittringen och produktionen av surt och metallhaltigt lakvatten i tillräcklig omfattning och inte heller att föreslagen åtgärd utgår från kravet på att använda bästa möjliga teknik. I BAT-slutsats 38 e anges det som lämpligt för bl.a. potentiellt syraproducerande avfall och avfall som har potential att ge metallhaltigt lakvatten med ett tätskikt som har en hydraulisk konduktivitet som är lägre än $1 \times 10^{-9} \text{ m/s}$. I detta fall har det packade samlingsprovet av morän för den föreslagna kvalificerade täckningen dubbelt så hög hydraulisk konduktivitet och moränen utan packning 100 gånger så hög hydraulisk konduktivitet. Dimensioneringen av täckningen utgår därför inte från bästa möjliga teknik för att förhindra att surt och metallhaltigt lakvatten uppstår efter stängning. Bolaget har inte heller föreslagit villkor för täckningen.

Sandmagasin

Anrikningssanden är potentiellt syrabildande och behöver täckas så att en varaktig begränsning av syrenedträngningen till avfallet uppnås. Vattentäckning utan diffusionsspärr medför att anrikningssanden kommer att vittra i kontakt med syrerikt vatten tills ett tillräckligt tjockt skikt av sanden har vittrat ut så att det fungerar som en diffusionsspärr. Tidigare föreslagna åtgärder för stängning av sandmagasinet innefattade en diffusionsspärr med ett 0,2 meter tjockt skikt av morän på anrikningssanden. En sådan diffusionsspärr behövs.

En av de mest osäkra faktorerna i underlaget är dränaget från dammkonstruktionen vid stängning av sandmagasinet. Metoden för stängningen av sandmagasinet bygger på att en vattennivå kan hållas innanför dammvallen. Enligt villkor 24 i deldomen från 2012 ska oberoende experter regelbundet verifiera dammens funktion och möjligheter att uppnå det långsiktiga målet. Bolaget har trots detta baserat sina bedömningar av läckage från sandmagasinet på antaganden av materialegenskaper från konstruktionen

av dammen för att ”verifiera tidigare mer översiktliga beräkningar” och inte från uppföljningar av dammens funktion. Det framgår inte av underlaget att dammens funktion har verifierats enligt villkor 24 eller att dammläckaget har mätts upp som en del av en sådan uppföljning.

Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet

MWEI BREF innehåller utsläppsintervaller för utsläpp till vatten av olika ämnen/parametrar. Dessa utsläppsintervaller är inte bindande på samma sätt som BAT-slutsatser med utsläppsvärden (BAT-AEL) enligt industriutsläppsförordningen (2013:250), men det lägre värdet i intervallet ger ändå en referens för bedömningen av vad som är att anse som BAT.

Bolaget har inte redovisat hur föreslagna utsläppsvillkor förhåller sig till, eller utgår från, kravet på att använda bästa möjliga teknik. Tvärtom förefaller bolaget i sin redovisning utgå från den felaktiga uppfattningen att det är påverkan på miljökvalitetsnormer för vatten som är det enda som ska vara styrande för vilka begränsningar som ska gälla i fråga om utsläpp till vatten. Detta är en brist i bolagets utredning.

Det som gör nämnda brister särskilt allvarliga är kombinationen med flera av de oklarheter som redogjorts för ovan, i synnerhet frågan om egenskaperna av gråberget, volymmängden vatten som kommer att dränera från dammkonstruktionen och frågan om vattnets metallhalter. Detta innebär i sin tur att det föreligger oklarheter såväl i frågan om bräddvattnets karakterisering som den mängd vatten som kommer att bräddas. Av bolagets utredning går det därför inte att dra några tillförlitliga slutsatser om de faktiska utsläppens förhållande till kravet på att använda bästa möjliga teknik och än mindre i förhållande till den omgivningspåverkan som utsläppen riskerar att innebära. Sammantaget innebär detta att det inte föreligger tillräckliga förutsättningar för att kunna fastställa de villkor som behövs för att reglera utsläpp av bräddvatten från dagbrottet.

De brister i underlaget som har särskilt stor betydelse för frågan om fastställande av villkor för utsläpp av bräddvatten från dagbrottet avser de oklara källtermerna för

metalltillskott för haltberäkningarna i dagbrottsvattnet och påverkan på Natura 2000-området Paubäcken.

Bolaget har genomfört beräkningar av resulterande halter i dagbrottet efter inflöden från olika källor under antagandet om totalomblandade förhållanden i den fria vattenmassan. Bolaget anger att de halter som används, med några undantag, är medelvärden av analyser från egenkontrollprogrammet, pilotskaleanrikning samt berggrundvatten, men utan att bifoga underlaget till utredningen. Beräkningarna baseras därmed inte på information om den kemiska sammansättningen i lakvattnen från gråbergssupplagen och sandmagasinet över den tid som beräkningen avser. Värdet av dessa beräkningar kan därför ifrågasättas.

Det saknas information om den kemiska sammansättningen över tiden i lakvatten som bildas från ett vittrande gråberg. Bolaget presenterar resultat från laktester på borrkax från gråbergssupplaget vilket benämns den momentana urlakningen. Dessa laktester ger endast en bild av lakvattensammansättningen från avfallet som det såg ut när det testades och speglar inte de vittringsförlopp och den förändring som ett vittrande utvinningsavfall genomgår.

Vidare drevs fuktkammarförsöken under för kort tid för att sura förhållanden skulle hinna uppstå och det är även oklart hur dessa prov skulle representera det deponerade gråberget. Resultaten från fuktkammarförsöken har därför ytterst begränsat, om något, värde vilket inkluderar metallhalter i lakvattnen från försöken. Det saknas därför stöd för att använda dessa metallhalter för att dra slutsatser om metallhalter i de lakvatten som kan uppkomma från avfallsanläggningarna, på det sätt bolaget gjort. Motsvarande resonemang gäller för bräddat och dränerat vatten från sandmagasinet. Även i detta fall har resultaten från fuktkammarförsöken begränsat värde, vilket inkluderar metallhalter i lakvattnen från försöken.

Av de oklarheter om vattnets egenskaper som har redogjorts för följer att det är mycket svårt att dra slutsatser om utsläppens påverkan på miljökvalitetsnormerna för vatten. Detta gäller särskilt för påverkan av utsläpp av särskilt förorenande ämnen (SFÄ) och i synnerhet arsenik.

Övrigt

Naturvårdsverket har utöver det som framgår ovan tillagt bl.a. följande:

Karakterisering av utvinningsavfall

Naturvårdsverket vidhåller att karakteriseringen av utvinningsavfallen och egenkontrollen av egenskaperna i utvinningsavfallen inte utgör bästa möjliga teknik. Bolaget anger att det använt den av standarderna som nämns i BAT-slutsats 2 som avser provtagning av utvinningsavfall när det gjorde den kompletterande provtagningen i PAF-gråberg och övrigt gråberg. Genom statistiskt test på dessa prover klargjorde bolaget att allt gråberg är syrabildande. Bolagets underlag innehåller fortfarande brister. Särskilt kan nämnas att bolaget använder information från de tidigare genomförda undersökningarna som inte har visats motsvara nuvarande krav såsom fuktkammarförsöken från 2001.

Källtermerna för metalltillskotten i beräkningarna av halterna i dagbrottsvattnet är oklara och underlaget för beräkningarna har inte bifogats utredningen. Av vad som framgår av underlaget har bolaget samlat upp lakvatten från deponin med gråberg vid någon punkt under en begränsad tidsperiod. Något kontrollerat fälttest har inte genomförts enligt vad som framgår. Någon information om lakvattnets sammansättning över tiden har inte tagits fram baserat på dessa lakvatten. Det är oklart hur långt vittringen av gråberget har gått under denna tid och om de uppsamlade lakvattnen är påverkade av vittringen. Halterna av arsenik i berggrundsvattnet är t.ex. avsevärt högre än de halter som anges i lakvattnet från gråbergsupplaget. Det saknas därmed fortfarande information enligt 36 § utvinningsavfallsordningen om den kemiska sammansättningen över tiden i de lakvatten som bildas från gråbergsavfallen och anrikningssanden med hänsyn tagen till den avsedda hanteringen.

Kvalificerad täckning

Vid beräkningen av lakvattenhalterna efter genomförd efterbehandling har ingen effekt av den kvalificerade täckningen tagits med. Det får förstås som att någon minskning av vittringen av de syrabildande avfallen av den kvalificerade täckningen, och följd-effekten minskade lakvattenhalter, därmed inte tagits med i bolagets beräkningar. Inget underlag finns då heller för åtgärdernas effekt på halterna i utloppet från dagbrottet efter stängning. Bolaget har således inte visat vilken skyddsnivå som uppnås med

åtgärderna. Bolaget har därmed inte heller något underlag för påståendet att en kvalificerad täckning av hela gråbergssupplaget endast skulle medföra ringa nytta eller för att bedöma behovet av att ytterligare rena det utgående vattnet från dagbrottet.

Diffusionsspärr

Bolagets förslag till utformning av vattentäckning av sandmagasinet utgår inte från bästa tillgängliga teknik. Bolaget avser nämligen inte att använda en diffusionsspärr vid utformningen av vattentäckningen. Tekniken med att använda en diffusionsspärr vid utformningen är tillgänglig och ska redan användas i andra sandmagasin för att säkerställa att syretransporten till anrikningssanden begränsas till att ske genom diffusion. En vattentäckning utan en diffusionsspärr medför att anrikningssanden kommer att vittra i kontakt med syrerikt vatten tills ett tillräckligt tjockt skikt av sanden har vittrat så att den fungerar som en diffusionsspärr. Även någon eller några centimeter med anrikningssand innehåller avsevärda mängder sulfider som skulle oxidera i kontakt med syrerikt vatten samt mobilisera metaller och andra ämnen som därefter lakar ut och tillför utlakade mängder till såväl dagbrottet som utloppet från magasinet.

Efterbehandlingen uppnår inte kravet på bästa möjliga teknik

Det är fortfarande inte visat vilken skyddsnivå som uppnås med de åtgärder som bolaget vill använda för efterbehandling av gråbergssupplaget och sandmagasinet. Bolaget har heller inte visat vilken skyddsnivå som uppnås med åtgärder som motsvarar bästa möjliga teknik. För både gråbergssupplaget och bräddvattnet från det stängda sandmagasinet använder bolaget vad de kallar konservativa halter, som inte avspeglar effekten av åtgärderna, vid massbalansberäkningar för dagbrottssjön. Bolaget för olika resonemang om begränsad syrenedträngning till anrikningssanden i det stängda sandmagasinet, men använder halter för arsenik i bräddvattnet från sandmagasinet vid massbalansberäkningen för dagbrottssjön som är mycket högre än vad de anger att en syretillförsel av 0,2 mol syre per kvadratmeter och år skulle medföra. Någon massbalansberäkning för dagbrottsvattnet då sandmagasinet har stängts med åtgärder som medför denna begränsning av syrenedträngningen, eller lägre, har inte genomförts. Bolaget synes inte heller beakta någon effekt av stängningsåtgärderna för sandmagasinet på halterna i läckaget från sandmagasinet genom dammvallen vid massabalansberäkningarna för dagbrottssjön. De bedömda halterna av arsenik i

dammläckaget uppges vara mer än 40 gånger högre än de använda halterna i bräddvattnet från sandmagasinet. Bolaget medger dock att halten arsenik i vatten i dagbrottssjön beror till större del av andra källtermer än från gråbergsupplaget. Det finns således inte heller för sandmagasinet något underlag för stängningsåtgärdernas effekt på halterna i utloppet från dagbrottet efter stängning.

Bolagets svar på Naturvårdsverkets överklagande

Karakterisering av utvinningsavfall

Bolagets karakterisering och klassificering av utvinningsavfall måste anses utgöra bästa möjliga teknik.

Naturvårdsverket har hänvisat till BAT-slutsats 2 gällande initial karakterisering i MWEI BREF. Detta referensdokument fastställdes i december 2018, alltså efter bolaget inkommit med prövotidsutredning till mark- och miljödomstolen och huvudförhandling i målet höll på att planeras och därmed även efter att den initiala karakteriseringen gjordes. CEN-standarderna omnämndes visserligen i SGU:s vägledning för provning av gruvverksamheter från 2016, men de var då inte juridiskt bindande utan efterföljdes bara på frivillig basis. När efterbehandlingsplanen togs fram var bolaget skyldigt att följa gällande krav enligt dåvarande version av 33 § utvinningsavfallsförordningen som inte hänvisade till aktuella CEN-standarder. I stället beskrivs andra metoder för testning som verksamhetsutövaren är skyldig att följa.

Det kan inte anses som ett rimligt krav att bolaget utöver de testmetoder som man enligt utvinningsavfallsförordningen var skyldig att använda sig av även skulle ha använt sig av icke lagstadgade standarder, bara för att de existerade vid tiden för utredningarnas utförande. Eftersom bolagets provning påbörjades innan ändringen i 33 § utvinningsavfallsförordningen, som trädde i kraft den 1 augusti 2020, och övergångsbestämmelser saknas bör ändringen inte påverka provningen av bolagets utredningar med hänvisning till förbudet mot retroaktiv lagstiftning.

Karakterisering av gråberg och anrikningssand har genomförts i flera omgångar. Bolaget är av uppfattningen att erforderlig borrning har gjorts i gråberget och att resultaten är representativa för den uppkomna mängden utvinningsavfall.

Det bör noteras att BAT-slutsats 2 rör provtagning på fast material. Den provtagning som utförts baserat på kaxborrning genom respektive del i gråbergssupplaget (NAF och PAF) utfördes i enlighet med en provtagningsplan som uppfyllde CEN/TR 16365:2012. Analyser har skett av ackrediterade laboratorier. Slutsatsen är att det arbete som har utförts uppfyller BAT-slutsats 2.

Fuktkammarförsöken från Qvarfort (2001) har använts för karakteriseringen. Lakvattenhalter från dessa försök analyserades för pH, konduktivitet, arsenik, nickel, zink, koppar och krom. Dessa resultat har dock inte använts som underlag för beräkningen av bräddvattenkvaliteten från gråbergssupplaget. För detta har verkliga halter i uppsamlat lakvatten använts. Dessa visar, vid en kontrollberäkning med resultaten från fuktkammarförsöket, att överensstämmelsen är mycket god. Fuktkammarförsöket har alltså endast varit ett komplement till det reella lakvattnet. Vid undersökning har det visat sig vara mycket liten skillnad mellan resultaten från lakvattnet och de fuktkammarförsök som är gjorda. Haltvariationerna i lakvattenanalyserna över året har under den aktuella perioden, år 2012 till 2016, varit relativt konstant och då ingen ytterligare deponering av gråberg skett anses detta representera långtidsscenario. Därmed föreligger inte den problematik med fuktkammarförsöken som Naturvårdsverket påstår och resultaten kan användas vid bedömningen av utlakningen.

Bolaget har uppfyllt kraven i utvinningsavfallsförordningen. Bolaget har dock även uppfyllt de krav som finns i BAT-slutsats 2 MWEI BREF och i denna del hänvisas till i Mark- och miljööverdomstolen ingiven teknisk PM. Naturvårdsverkets yttrande i fråga om BAT-slutsats 2 bör därför helt lämnas utan avseende.

Kvalificerad täckning

De utredningar som bolaget presenterat och som legat till grund för föreslagna åtgärder bekräftar att de av bolaget föreslagna efterbehandlingsåtgärderna är tillräckliga. Av den efterbehandlingsplan som bolaget lämnat in framgår att sandmagasinets beach

ovanför vattenytan ska täckas med kvalificerad täckning och i övriga delar vattenöverdämning. Det framgår vidare av efterbehandlingsplanen att dagens gråbergsupplag är vittrande och de halter som erhålls i uppsamlat lakvatten bedöms stabila. Gråbergsupplaget vittrar men PAF-cellerna ska täckas med en kvalificerad täckning och övrigt gråberg med en skyddstäckning. Det är möjligt att täcka hela gråbergsupplaget med en kvalificerad täckning. Detta skulle innebära en kostnadsökning om ca 23 miljoner kr. Med hänsyn till den mycket ringa nyttan som en täckning av allt gråberg skulle innebära i förhållande till den väsentligt ökade kostnad detta leder till är en sådan lösning inte förenlig med 2 kap. 7 § miljöbalken.

Flera olika möjliga alternativ för efterbehandling av gråbergsupplaget har utretts under provotidsperioden, bl.a. tätskikt med enbart morän och tätskikt av morän med inblandning av annat material. Det framgår av den utredning bolaget presenterat att täckning med annat material än morän inte skulle vara bättre. Länsstyrelsen lämnade i mark- och miljödomstolen förslag på annan täckning än morän, men av den utredning som bolaget presenterat framgår att sådan täckning får marginell eller nästan ingen effekt alls samtidigt som den är avsevärt mer materialkrävande och kostsam. Den efterbehandlingsplan bolaget presenterat visar att de efterbehandlingsåtgärder bolaget föreslår är tillräckliga och utgår från BREF samt BAT.

I beräkningarna för metallmassbalansen för olika alternativ har skillnader i vattenbalans från gråbergsupplaget använts p.g.a. effekten från de olika täckningsgraderna. Dock har inte någon reduktion av metallhalter från gråbergsupplaget använts. Valet att inte inkludera någon effekt på metallhalter från den kvalificerade täckningen i massbalansberäkningen för dagbrottsjön hänför sig till två huvudsakliga orsaker;

- Efter genomförd efterbehandling kommer det att ta tid innan nu mobiliserade element sköljts ut ur framför allt PAF-cellen (~tiotal år). För att inte underskatta den framtida lakvattenhalten så har således ingen effekt av täckningen på metallhalterna medtagits i beräkningarna.
- Genom att inte anta en framtida reduktion av metallhalter är beräkningen konservativ och bör beskriva ett värsta framtida scenario.

Bolaget har visat förhållandet mellan åtgärder, uppkomna halter och halter i Paubäcken och i denna del hänvisat till i Mark- och miljööverdomstolen ingiven teknisk PM och tidigare inlämnade utredningar. Utredningarna och underlagen visar effekterna av kvalificerad täckning eller ej och de resonemang som legat till grund för bolagets val.

Den positiva effekten av kvalificerad täckning av hela upplaget i form av mindre infiltrerande vatten och därmed mindre uttransport av metaller har tagits med i beräkningen vilket, som framgår av bolagets utredning, innebär att utlakningen från gråbergsupplaget reduceras med 7/8-delar. Det innebär att de olika effekterna av de olika alternativen har tagits med i bolagets utredningar och har redovisats på ett fullständigt och korrekt sätt. Bolaget motsätter sig Naturvårdsverkets påstående om att bolaget inte visat vilken skyddsnivå som uppnås med åtgärderna och vidhåller att underlaget är fullständigt och korrekt.

Sandmagasin

Bolaget har för avsikt att täcka sandmagasinets beach med kvalificerad täckning och i övriga delar med vattenöverdämning. Vidare är planen att dammväggen mellan sandmagasinet och klarningsdammen kommer att grävas av och att åtgärder för muddring, placering och avskiljande kommer att ske. Av bolagets efterbehandlingsplan framgår att anrikningssanden vid efterbehandlingen kommer att omfördelas så att största möjliga djup för sanden erhålls så att den inte påverkas negativt av vågrörelser. De beräkningar som har utförts visar att med de åtgärder som framgår av efterbehandlingsplanen kommer det gemensamma magasinet ha en långsiktig stabilitet. Vattendjupet kommer att vara en meter och förekommande vindhastigheter i relation till längden på den fria vattenspegeln är för liten för att sanden ska påverkas. Vidare kommer det vatten som avses att avbördas att, utifrån omgivande miljöns perspektiv, ha acceptabla halter.

Deponering av anrikningssand som aldrig tillåtits att vittra under vatten är att anse som den bästa efterbehandlingsmetoden på grund av den mycket låga syrehalten i vatten samt den lägre diffusionshastigheten. Av efterbehandlingsplanen och bolagets kompletterande utredning, både i mark- och miljödomstolen och i Mark- och miljööverdomstolen, framgår tydligt att det inte är nödvändigt med en diffusionsspärr

utifrån den efterbehandlingsteknik som ska användas och att denna teknik är att bedöma som bästa tillgängliga teknik.

Vattendjupet är enligt den utredning bolaget presenterat tillräckligt för att förhindra resuspension av deponerad anrikningssand. Vattenströmningen i sandmagasinet är nedåtströmmande och därmed går merparten av mobiliserade element nedåt i sandmagasinet och inte uppåt till den fria vattenpelaren. Detta i kombination med att det under tids gång kommer att bildas ett lager av hydroxider och organiskt material på anrikningssanden i det tidigare sandmagasinet, vilket kommer att bilda en naturlig diffusionsspärr, innebär att risken för att partiklar följer med till dagbrottssjön är liten. Med beaktande av den uppehållstid som vattnet kommer att ha i dagbrottssjön kommer eventuella partiklar att sedimentera. En diffusionsspärr skulle därmed inte fylla någon egentlig funktion med den valda utformningen.

Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet

Den utredning bolaget presenterat i målet med anledning av bräddvatten är gedigen och de villkorshalter som föreslås är framtagna av experter och beräknade efter platsspecifika värden. Vidare har flera olika alternativ avseende vattenhantering undersökts, bl.a. bräddning i två riktningar liksom tätskikt med enbart morän och tätskikt av morän med inblandning av annat material. De bräddningsvillkor bolaget föreslagit är framtagna baserade på bästa efterbehandling utifrån en bedömning av platsens fysiska förutsättningar, teknik, miljökrav och kostnader. Bolagets utgångspunkt för efterbehandlingen har varit att hitta de tekniker som tillser att vattnet som når Paubäcken inte kommer att påverka bäckens status. De beräknade halterna av arsenik och övriga metaller bedöms inte utgöra en betydande påverkan på vattenlevande organismer i Paubäcken. Bolaget har således redogjort för de åtgärder som måste anses vara BMT och BAT.

Miljö kvalitetsnormer

Bolaget har vid bedömningen tagit hänsyn till de tekniker som finns, kostnaderna som dessa skulle innebära och har därefter gjort en avvägning med anledning av miljöpåverkan på omgivningen. I denna del har en bedömning gjorts vad gäller miljö kvalitetsnormerna, alltså vid bedömningen av miljöpåverkan av området och åtgärdernas

effektivitet och kostnad. Detta innebär inte att bolaget utgått från att miljö kvalitetsnormerna är det enda som ska vara styrande över vilka begränsningar som ska gälla. Bolaget har bl.a. utrett om det är möjligt att nå en högre reningsgrad för vissa ämnen, det skulle i vissa fall vara tekniskt möjligt men det skulle bli en marginell nytta till en stor kostnad, samt en betydande ökning av kemikalieanvändningen i förhållande till dagens reningsverk. Bolaget har således inte "räknat bakåt" från miljö kvalitetsnormerna. Jämförelsen mot miljö kvalitetsnormerna har däremot varit central i bolagets utvärdering då den kan anses vara en mycket viktig och relevant faktor att jämföra med. Miljö kvalitetsnormerna är en parameter att beakta vid bedömningen av undersökta åtgärders effektivitet och miljö påverkan på området. Det framgår av både utredningarna U2 och U3 att ett utsläpp som ligger konstant på de villkorsnivåer som bolaget föreslår ligger under miljö kvalitetsnormerna. Beroende på ämne ligger villkorshalterna i recipienten olika långt under miljö kvalitetsnormerna, vissa en del under och andra långt under. Detta visar att utsläppssiffror och villkorshalter inte är "bakåträknade" för att nå miljö kvalitetsnormerna. En avvägning har gjorts mellan nyttan av åtgärder och kostnaderna för dessa. Bolaget följer därför sina skyldigheter enligt 2 kap. 3 och 7 §§ miljöbalken.

Paubäcken

Bolaget har låtit Pelagia utföra en separat utredning om risken för påverkan på de skyddade värdena i Paubäckens Natura 2000-område. Utifrån en bedömning av beräknad tillförsel av metaller genom bräddning från Svartlidengruvan vid efterbehandlat läge samt bolagets verksamhet nära Paubäcken bedöms de föreslagna åtgärderna inte ha någon betydande påverkan på Natura 2000-värdena. Risken för akut eller kronisk toxicitet med anledning av arsenik på vattenlevande organismer bedöms vara mycket låg. Med beaktande av dagbrottsjöns volym så har vidare lågflödet under vintern i Paubäcken ingen signifikant påverkan på halterna, vilket förtydligas i den utredning som har lämnats in till Mark- och miljööverdomstolen.

Vapstens Sameby

Samebyn har ställt sig bakom Naturvårdsverkets synpunkter och ansett att de skäl som myndigheten framfört överensstämmer väl med rennäringens behov och intressen i det berörda området.

Länsstyrelsen

Utsläpp till vatten i driftskedet

Villkor 32 kan ändras enligt medgivandet vilket även överensstämmer med länsstyrelsens andrahandsyrkande i mark- och miljödomstolen. Utifrån reglering av framtida verksamhet om anrikning av maximalt 500 000 ton malm per år kan man inte enbart titta på historiska utsläppsdata för vad som är rimligt och skäligt utan resonemang måste föras om förväntade halter, bästa möjliga teknik och miljökvalitetsnormer för vatten. Bolaget har redogjort för hur miljökvalitetsnormerna påverkas utifrån deras villkorsförslag och utgått från att de villkorsnivåerna släpps ut hela tiden. Kravet att halterna i nivå 1 endast får överskridas en gång per år är strängare än nödvändigt och nivå 1 bör därför få överskridas tre gånger per år medan nivå 2 aldrig får överskridas. När det gäller kväve är det ammonium som ska regleras och därmed risken för giftig ammoniakbildning beroende på framför allt pH och temperatur i recipient.

Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet

Slutligt utsläppsvillor för bräddvatten från dagbrottet bör föreskrivas enligt medgivandet, vilket även överensstämmer med länsstyrelsens yrkande i mark- och miljödomstolen. Vid sådant förhållande ska villkor 35 upphävas. Länsstyrelsen har vid bedömningen av godtagbara halter inte tagit ställning till biotillgänglig halt utan gjort beräkningen på totalhalter och möjligheten att ta viss procent av utrymmet för miljökvalitetsnormer i Paubäcken i anspråk.

Ekonomisk säkerhet

Mark- och miljödomstolen har föreskrivit att den ekonomiska säkerheten ska uppgå till 74 miljoner kr vilket inkluderar den säkerhet som bolaget föreslagit, en kostnadspost för mer kvalificerad täckning av hela gråbergsupplaget, vattenrening och ökad kostnad för utskov. Två kostnadsposter för projektering och oförutsedda utgifter har räknats bort och ersatts med ett 20-procentigt påslag för oförutsedda utgifter och ett 5-procentigt påslag för projekteringskostnader i enlighet med länsstyrelsens yrkande. I mark- och miljödomstolen framförde länsstyrelsen att säkerheten skulle fastställas till 46 miljoner kr. Mot bakgrund av att mark- och miljödomstolen inte ålagt bolaget att

efterbehandla gråbergshögen inom fem år har domstolen i sin bedömning av kostnaderna kommit till ett riktigt domslut.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen har hållit huvudförhandling i målet.

Den aktuella prövningen gäller bl.a. uppskjutna frågor om utsläpp till vatten, både i driftskedet och i efterbehandlat skede, efterbehandling och ekonomisk säkerhet.

Utsläpp till vatten i driftskedet

Bolaget har yrkat att villkor 32 ska ändras på så sätt att högre halter tillåts och att halterna som redovisas i kolumnen Nivå 1 får överskridas upp till tre gånger per år. Länsstyrelsen har medgett att vissa högre halter föreskrivs och att halterna får överskridas enligt bolagets yrkande. Naturvårdsverket och Vapstens sameby har motsatt sig ändring.

Mark- och miljödomstolen har som utgångspunkt för bedömningen tillämpat de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, bl.a. avseende bästa möjliga teknik, och vilka utsläppsnivåer den teknik som bolaget har för vattenrening kan klara. Vidare har domstolen utgått från de utsläppsnivåer som gällt enligt den provisoriska föreskriften P1 och de resultat som bolaget klarat under provotiden. Det förhållandet att bolaget yrkat högre halter för att kunna utnyttja tillståndet fullt ut har inte föranlett mark- och miljödomstolen att göra någon annan bedömning, bl.a. eftersom bolaget inte har redovisat någon utredning som visar att det finns en korrelation mellan mängden processad malm och utsläppshalter.

Mark- och miljööverdomstolen instämmer i den bedömning som mark- och miljödomstolen gjort. Det bolaget framfört i Mark- och miljööverdomstolen förändrar inte bedömningen. Bolagets överklagande ska därför avslås i denna del.

Utsläpp till vatten i efterbehandlat skede, efterbehandling och ekonomisk säkerhet

Allmänt om prövotidsförfarandet

Bolaget har anfört att det förhållandet att mark- och miljödomstolen bedömt att prövotidsutredningen varit tillräcklig, borde ha inneburit att slutliga villkor fastställts och att det är motsägelsefullt att domstolen i stället har meddelat en provisorisk föreskrift i form av P4. Naturvårdsverket har å sin sida anfört att mark- och miljödomstolens sätt att reglera de uppskjutna frågorna inte överensstämmer med miljöbalken och utredningsföreskriften U3, bl.a. eftersom frågorna fortsatt skjuts upp på obestämd tid och det är oklart vilken ytterligare utredning som ska ges in.

Villkoren för en verksamhet ska i regel fastställas i samband med tillståndet. När verkningarna av verksamheten inte kan förutses med tillräcklig säkerhet har domstolen möjlighet att i enlighet med 22 kap. 27 § miljöbalken skjuta upp den oklara frågan och inleda ett prövotidsförfarande. I samband med att prövotiden inleds beslutar domstolen även vilken utredning som tillståndshavaren ska ta fram och när den ska redovisas till domstolen. Den uppskjutna frågan ska avgöras så snart som möjligt vilket vanligen sker genom att slutliga villkor fastställs. Det förhållandet att efterbehandling ofta avser ställningstagande till åtgärder och utsläpp långt fram i tiden, vilket bl.a. ställer krav på ett gediget och klart utredningsmaterial, kan påverka längden på den tid som sådana frågor behöver vara uppskjutna.

I den överklagade domen har mark- och miljödomstolen funnit att ingiven prövotidsredovisning enligt U3 avseende de uppskjutna frågorna om bl.a. utsläpp till vatten i efterbehandlat skede och efterbehandling är tillräcklig. Domstolen har ändå ansett att det inte varit möjligt att fastställa slutliga villkor i alla delar och därför fortsatt skjutit upp frågorna och meddelat en provisorisk föreskrift P4 avseende utsläpp av bräddvatten från dagbrottet i ett efterbehandlat skede. Domstolen har dock inte beslutat någon ny tidsbestämd utredningsföreskrift som specificerar vilken utredning bolaget behöver ta fram för att slutliga villkor ska kunna fastställas och prövotiden ska kunna avslutas. Utöver villkor 34 om detaljprojektering m.m. avseende utskov har det

föreskrivits i villkor 35 att bolaget i samband med att den slutliga efterbehandlingsplanen ges in till domstolen, i enlighet med villkor 25, ska lämna förslag på villkor för utsläpp till vatten (i efterbehandlat skede) och efterbehandling. I domskälen har angetts att bolaget inom ramen för egenkontrollen har en skyldighet att följa hur halterna i vattnen utvecklar sig till dess den slutliga efterbehandlingsplanen ges in. Mark- och miljööverdomstolen anser att en reglering på detta sätt innebär att det blir alltför oklart vad syftet med den fortsatta prøvotiden är, vilken ytterligare utredning som ska ges in och hur lång tid det kommer att ta innan de uppskjutna frågorna kan avgöras.

Utredningen

Naturvårdsverket har yrkat att föreskrivna slutliga villkor avseende efterbehandling och ekonomisk säkerhet ska upphävas och att målet ska återförvisas till mark- och miljödomstolen på den grunden att utredningen är bristfällig i flera avseenden. Bolaget har motsatt sig Naturvårdsverkets yrkande och för egen del yrkat att vissa slutliga villkor ska föreskrivas. Mark- och miljööverdomstolen inleder med att pröva om utredningen i aktuellt avseende är tillräcklig.

Bolaget har inom ramen för prøvotidsförfarandet utrett och föreslagit efterbehandlingsåtgärder för bl.a. sandmagasinet, gråbergssupplaget och dagbrottet samt angett de gränsvärden för utsläpp till recipient via bräddning från dagbrottet som i efterbehandlat skede kan innehållas med dessa åtgärder. Det åligger bolaget att visa att åtgärderna uppfyller kraven enligt de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken (t.ex. kravet avseende bästa möjliga teknik i 3 § med den rimlighetsavvägning som ska göras enligt 7 §), miljö kvalitetsnormerna för vatten och bestämmelserna i utvinningsavfallsförordningen. Som övergripande krav enligt 71 § i förordningen gäller att området som har påverkats av utvinningsanläggningen ska återställas till ett tillfredsställande skick. Bestämmelserna i utvinningsavfallsförordningen kompletterar och preciserar de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

Karakterisering av utvinningsavfall

Naturvårdsverket har gjort gällande att bolagets karakterisering av utvinningsavfallen inte uppfyller utvinningsavfallsförordningens krav och BAT-slutsats 2–3 i MWEI BREF. Bolaget har invänt att BAT-slutsatserna inte var tillgängliga vid tiden för karakteriseringen och att den genomförts på ett godtagbart sätt.

I 30–43 §§ utvinningsavfallsförordningen finns regler om karakterisering av utvinningsavfall som innefattar vilken dokumentation och information som ska ingå samt hur insamling och utvärdering ska ske. Det stadgas bl.a. att det för varje avfallsslag ska finnas information om den kemiska sammansättningen över tiden i lakvattnen och om uppkomsten av surt lakvatten och utlakning av metaller i sulfidhaltigt avfall, fastställd genom statisk eller kinetisk provning (36 §). Bland de underlag som får användas vid karakteriseringen anges bl.a. europeiska eller nationella standarder (38 §). Vidare stadgas att det ska utvärderas kvaliteten på informationen, om informationen är representativ och eventuell saknad information ska identifieras (39 §). Även provtagningens resultatens tillförlitlighet och kvalitet ska utvärderas liksom resultaten av karakteriseringen (42–43 §§).

Utvinningsavfallsförordningen tillsammans med miljöbalken genomför i svensk rätt EU:s utvinningsavfallsdirektiv (2006/21/EG) och ett antal beslut från EU-kommissionen med kompletterande bestämmelser om hantering av utvinningsavfall, bl.a. EU-kommissionens beslut (2009/360/EG) om tekniska krav för karakterisering av avfall. I enlighet med vad som föreskrivs i direktivet och beslut från EU-kommissionen har den europeiska standardiseringskommittén CEN/TC 292 publicerat vissa tekniska standarder för bl.a. provtagning och karakterisering av utvinningsavfall. Vidare har EU-kommissionen i enlighet med direktivet tagit fram referensdokument för bästa tillgängliga tekniker. Den senast publicerade MWEI BREF från 2018 grundas på en översyn av tidigare gällande MTWR BREF från 2009. I BAT-slutsats 2 och 3 i MWEI BREF angående karakterisering av utvinningsavfall hänvisas bl.a. till ovan nämnda standarder. BAT-slutsatserna innehåller teknisk information avseende bästa tillgängliga teknik och är vägledande vid bedömning av kraven enligt miljöbalken och utvinningsavfallsförordningen. Det kan noteras att de aktuella standarderna publicerades redan 2011–2012 och att SGU:s vägledning för provning av gruvverksamhet från 2016 (SGU-rapport 2016:23) hänvisar till standarderna när det gäller karakterisering av utvinningsavfall.

Mark- och miljööverdomstolen anser att bolagets karakterisering av utvinningsavfall behöver kompletteras för att visa att undersökningarna är tillräckliga och resultaten relevanta vid beaktande av utvinningsavfallsförordningens krav och det förfarande som

utgör bästa möjliga teknik. Detta gäller framför allt representativitet och omfattning av uttagna prover för de olika avfallstyperna, omfattning och genomförande av fukt-kammarförsöken samt verifiering av de initiala karakteriseringarna. Resultatet av karakteriseringarna har stor betydelse för modellering av utsläppshalter och val av efterbehandlingsåtgärder.

Sandmagasinet

När det gäller sandmagasinet behöver bolaget visa hur det är säkerställt att det magasin i kombination med klarningsmagasinet kommer att kunna bibehålla angiven vattennivå i ett långsiktigt perspektiv. Flera olika uppgifter om volym av läckage genom norra dammen förekommer i underlaget och flera möjliga orsaker till ökat läckage nämns, såsom ursköljning av finmaterial och tjälskador. Vidare redovisas inte tydligt om det sker något relevant läckage genom magasinets botten eller på andra ställen i det kombinerade magasinet. Norra dammens konstruktion och täthet har inte heller verifierats med någon mätning eller kontroll. Vilken volym läckagevatten som används i beräkningar av utsläppet av bl.a. arsenik har stor betydelse eftersom halten arsenik är hög i detta vatten. Det framgår inte heller vilken situation som uppstår när pumpning av läckagevatten i S1 avslutats. Till den senare frågan hör även en bedömning av hur Svartlidbäcken påverkas, även vid lågvattenflöden, av eventuellt läckagevatten som inte passerar dagbrottet. Mark- och miljööverdomstolen anser därför att utredningen behöver kompletteras i dessa avseenden.

Vidare behöver ytterligare åtgärder för att minska utlakning av metaller från sandmagasinet redovisas för att det ska vara möjligt att avgöra vad som är bästa möjliga teknik för dess efterbehandling. Både effekter och kostnader avseende diffusionsspärr behöver redovisas för vattnet i sandmagasinet inklusive det vatten som rör sig nedåt i magasinet. Det bör även ingå en närmare beskrivning av effekter av planerad täckning jämfört med övriga möjliga täckningsåtgärder eller andra åtgärder för att minska den långsiktiga påverkan, såväl av bräddvatten som av läckagevatten (jfr bl.a. BAT-slutsats 31 och 38 i MWEI BREF). Det kan noteras att bolaget inför prövningen 2012 bl.a. angav att vattnet i sandmagasinet kommer att renas under en tid, ner till nivåer som motsvarar klass 3 (för arsenik 15 µg/l) i Naturvårdsverkets bedömningsgrunder för miljökvalitet, Rapport 4913, innan dammvallen mot klarningsdammen öppnas.

Frågan om utskov är svår att avgöra innan en långsiktig vattenöverdämning av sandmagasinet har säkerställts eller ytterligare åtgärder för detta har redovisats. Det kan även noteras att bolagets redovisning avseende anläggande av långtidsstabil utskov från sandmagasinet endast består av ett principiellt förslag som behöver utredas vidare.

Gråbergsupplaget

Naturvårdsverket har invänt att utredningen avseende efterbehandling av gråbergsupplaget är bristfällig i flera avseenden, bl.a. att korrekt avskiljning av PAF-gråberg och övrigt gråberg inte har gjorts varför allt gråberg är potentiellt syrabildande och borde omfattas av kvalificerad täckning, att beräknade halter i lakvatten inte anpassats till de efterbehandlingsåtgärder som utretts och att täckningens egenskaper inte visats utgöra bästa möjliga teknik t.ex. avseende hydraulisk konduktivitet och begränsning av syrenedträngning. Mark- och miljööverdomstolen anser att dessa frågor inte klargjorts tillräckligt i bolagets utredning. Det redovisas inte samlat i utredningen vilka effekter de utredda åtgärderna får för utsläppen och inte heller vilka ytterligare åtgärder, med effekter och kostnader, som är möjliga. Sådan utredning behövs för att kunna avgöra vilka åtgärder som efterbehandlingen ska omfatta.

Dagbrottet

Inför start av deponering av anrikningssand i dagbrottet skulle bolaget enligt villkor 28 till tillsynsmyndigheten redovisa en utredning om hur det kan undvikas, dels att förorenande ämnen i dagbrottsvatten och i anrikningssand är i löst/rörlig form, dels att vatten sprids från dagbrottet via sprickor eller ytvatten och dels möjligheterna till tätning av sprickzoner i dagbrottet (se mark- och miljödomstolens deldom den 8 maj 2014). Mark- och miljööverdomstolen anser att redovisning av dessa frågor är relevant även för situationen i efterbehandlat skede, för att kunna bedöma risker för påverkan på Paubäcken. Domstolen noterar att bolaget inför prövningen 2012 angav att sandens övre yta i dagbrottet skulle stabiliseras med t.ex. cementinblandning. Denna åtgärd saknas i utredningen. Bolaget har även under handläggningen i mark- och miljödomstolen angett det som möjligt att, under viss tid efter att driftfasen avslutats, vidta åtgärder direkt i dagbrottet i form av kemisk behandling för att minska utgående halter. Beskrivning av effekter saknas dock.

Utsläpp av bräddvatten från dagbrottet

Vid 2012 års tillståndsprovning angavs som långsiktigt mål avseende den uppskjutna frågan om villkor till skydd för Svartlidbäcken och utredningsföreskriften U4 att de förhållanden som rådde ursprungligen i Svartlidbäcken skulle uppnås. Som provisorisk föreskrift P2 föreskrevs vissa nivåer i punkt S3 avseende läckage mot Svartlidbäcken. Det slutliga villkoret 29 föreskriver motsvarande nivåer i punkt S3 när det gäller läckage av metaller. Den provisoriska föreskriften P4 i nu överklagad dom ger uttryck för att samma nivåer ska gälla vid bräddning i efterbehandlat skede i provpunkt S3, dock att kraven har mildrats genom övergång till årsmedelvärden. Det kan noteras att nivåerna är högre än de som bolaget inom ramen för 2012 års process redovisade som åtgärds mål för efterbehandlingen även om dessa avsåg punkt F1 längre ner i Svartlidbäcken.

Bolaget har i Mark- och miljööverdomstolen yrkat betydligt högre utsläppsvärden till Svartlidbäcken än de som föreskrivits i såväl P4 som tidigare i P2 och villkor 29 avseende provpunkt S3. Med denna utsläppsnivå förefaller den tidigare utgångspunkten för påverkan på Svartlidbäcken ha frångåtts. Det saknas redovisning i målet av vilka åtgärder, med effekter och kostnader, som skulle behövas för att uppfylla tidigare angiven nivå för påverkan. Även betydelsen av den av bolaget yrkade ändringen avseende provpunkt behöver klargöras. Bolaget har i Mark- och miljööverdomstolen, till stöd för yrkandet om högre utsläppsvärden till Svartlidbäcken, mycket kort redovisat en ytterligare åtgärd med utbyggt reningsverk för att uppfylla P4 men angett att kostnaden blir orimlig. Mark- och miljööverdomstolen bedömer att detta, tillsammans med underlaget i övrigt, inte utgör tillräcklig utredning i aktuellt avseende.

Utöver angivna förutsättningar för påverkan på Svartlidbäcken måste en efterbehandling som ger ett tillräckligt skydd för Paubäcken kunna fastställas. I överklagandet anger bolaget beträffande miljö kvalitetsnormerna för vatten att yrkade villkorshalter kan godkännas utan att det leder till en försämring av någon relevant kvalitetsfaktor och att ingen risk finns för att verksamheten motverkar möjligheten att uppnå normerna för berörd vattenförekomst. Mark- och miljööverdomstolen anser med hänsyn till de beräknade årsmedelhalterna av tungmetaller i förhållande till gränsvärden för recipientens status, framför allt för arsenik där värdet för god status kommer

att överskridas, att utredningen inte ger stöd för den slutsatsen. Detta särskilt med hänsyn till osäkerheterna i beräkningen av de framtida utsläppen. Vad gäller maxhalter är underlaget inte tillräckligt för att bedöma riskerna. För att säkerställa tillräckligt skydd för recipienten behöver bolaget redovisa vilka ytterligare åtgärder som är möjliga för att minska utsläppen i efterbehandlat skede.

Ekonomisk säkerhet

Villkor 36 baseras på bolagets beräkning utifrån den efterbehandling bolaget föreslagit, dock med tillägg för kostnad för bl.a. kvalificerad täckning av hela gråbergssupplaget. Mot bakgrund av bristerna i utredningen av efterbehandling som beskrivits ovan bedömer Mark- och miljööverdomstolen att beräkningen av beloppet vilar på alltför osäker grund. Det saknas även tillräcklig redovisning av om den ekonomiska säkerheten omfattar den situation som kan uppstå vid en oplanerad eller tidigarelagd stängning av anläggningen (jfr 64 § utvinningsavfallsförordningen). En tillräckligt säker beräkning av kostnader kan inte göras förrän utredningarna om efterbehandlingsåtgärder slutförts.

Slutsats

Mot bakgrund av bristerna i utredningen finns det inte förutsättningar att avsluta provotidsförfarandet och föreskriva slutliga villkor avseende de uppskjutna frågorna om utsläpp till vatten i efterbehandlat skede och efterbehandling. Det är inte lämpligt att Mark- och miljööverdomstolen som första instans avgör hur det fortsatta utredningsuppdraget närmare ska utformas och den därmed sammanhängande frågan om vilka provisoriska föreskrifter som ska meddelas inom ramen för det fortsatta provotidsförfarandet. Vidare är det först när det är klart vilka efterbehandlingsåtgärder som ska vidtas som det finns förutsättningar att meddela ett slutligt villkor avseende den ekonomiska säkerheten. Villkoren 33, 34, 35, 36, den provisoriska föreskriften P4, delegationen och beslutet att upphäva den provisoriska föreskriften P3 i mark- och miljödomstolens deldom ska därför upphävas och målet återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning. Inom ramen för den fortsatta handläggningen och i samband med att utredningsuppdraget utformas får ställning tas till vilka provisoriska föreskrifter som ska gälla t.ex. avseende den ekonomiska säkerheten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B
Överklagande senast den 2022-03-25

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv, Petra Bergman och Li Brismo, referent, samt det tekniska rådet Kerstin Gustafsson.

SÖKANDE

Dragon Mining (Sweden) AB

Ombud: Advokaterna P.P. och C.C.

MOTPARTER

1. Havs- och vattenmyndigheten
2. Länsstyrelsen i Västerbottens län
3. Naturvårdsverket
4. Vapstens Sameby

SAKEN

Tillstånd till verksamheten vid Svartlidengruvan, Lycksele och Storumans kommuner; nu fråga om villkor för deponering av anrikningssand, utsläpp till vatten, efterbehandling och ekonomisk säkerhet (utredningarna U1–U3).

Koordinater (Sweref 99 tm): N = 7 186 420, E = 626 590
Avrinningsområde: 28 (Umeälven)

DOMSLUT

Deponering av anrikningssand

Mark- och miljödomstolen avslutar den uppskjutna frågan om deponering av anrikningssand och meddelar följande slutliga villkor.

31. Deponering av oavvattnad anrikningssand får ske i Svartlidens dagbrott från en nivå om +415 m.ö.h. upp till nivån +441 m.ö.h. (RH70).

Utsläpp till vatten

Mark- och miljödomstolen meddelar följande slutliga villkor för utsläpp till vatten i driftskedet.

32. Utsläppen av metaller, arsenik, suspenderade ämnen och ammoniumkväve från klarningsdammen får som månadsmedelvärden under drift inte överstiga nedanstående halter som redovisas i kolumnen Nivå 1 mer än en gång per år. Halterna som redovisas i kolumnen Nivå 2 får aldrig överskridas.

Halterna avser prover som inte har filtrerats.

Ämne	Nivå 1	Nivå 2
Koppar	9 µg/l	15 µg/l
Zink	60 µg/l	90 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l	0,45 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	45 µg/l	70 µg/l
Arsenik	15 µg/l	25 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l
Ammoniumkväve		10 mg/l

pH-värdet ska ligga inom intervallet pH 6–9 vid minst 46 av de 52 senaste mättillfällena.

Provtagning ska ske minst en gång per vecka.

Efterbehandling och ekonomisk säkerhet

Mark- och miljödomstolen meddelar följande slutliga villkor.

33. Kvalificerad täckning av beachen i sandmagasinet ska vara genomförd inom fem år från det att denna dom har vunnit laga kraft.
34. Senast två år innan verksamheten vid Svartlidengruvan läggs ned ska Dragon Mining (Sweden) AB till domstolen lämna in en detaljprojektering av utskoven från sand- och klarningsmagasin samt utskovet från dagbrott mot Svartlidbäcken. I denna ska även frågan om att anlägga utskov i berg utredas.
35. Dragon Mining (Sweden) AB ska i samband med att den slutliga efterbehandlingsplanen ges in till domstolen i enlighet med Villkor 25 lämna förslag på villkor för utsläpp till vatten (i efterbehandlat skede) och för efterbehandling.
36. För fullgörandet av de skyldigheter som gäller för verksamheten med hantering av utvinningsavfall och för kostnaderna för det avhjälpande av miljöskada och de andra återställningsåtgärder som verksamheten vid Svartlidengruvan kan föranleda ska det finnas en ekonomisk säkerhet om sammanlagt 74 miljoner kr. Den nya ekonomiska säkerheten ska senast tre månader från dagen för denna dom ges in till mark- och miljödomstolen för prövning.
37. Dragon Mining (Sweden) AB ska lämna in ett reviderat kontrollprogram till tillsynsmyndigheten inom tre månader från dagen för denna dom.

Provisoriska föreskrifter

Mark- och miljödomstolen upphäver de provisoriska föreskrifterna P1 och P3.

Mark- och miljödomstolen meddelar en ytterligare provisorisk föreskrift med följande lydelse.

- P4. Till dess annat föreskrivs får utsläpp av bräddvatten från dagbrottet i ett efterbehandlat skede vid provpunkt S3, belägen i Svartlidbäcken uppströms Pauträskvägen, inte överskrida följande värden som årsmedelvärde.

Halterna avser prover som inte har filterats.

Parameter	Bräddat vatten från dagbrott
Nickel	45 µg/l
Zink	60 µg/l
Koppar	9 µg/l
Arsenik	15 µg/l
Bly	3 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l
Krom	15 µg/l

Svartlidbäckens vatten ska kontrolleras i provpunkt S3 genom regelbunden provtagning och analys minst en gång per månad när rinnande vatten finns i provpunkten.

Bolaget ska mäta flödet i utskovet från dagbrottet till Svartlidbäcken.

Övrigt

Mark- och miljödomstolen avslår övriga framställda yrkanden om förordnande av sakkunnigutredning och villkor.

Delegation

Med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter domstolen åt tillsynsmyndigheten att meddela de ytterligare villkor som kan behövas beträffande utförandekontroll av täckningen av beachen i sandmagasinet och för uppföljning av täckningens funktion (Villkor 33).

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BAKGRUND	6
UPPSKJUTNA FRÅGOR M.M.	6
Uppskjutna frågor	6
Utredningsföreskrifter	7
Provisoriska föreskrifter	8
Villkor	8
DOMSTOLENS PRÖVNING OCH DOMENS DISPOSITION	9
PRÖVNINGSRAMEN	10
U1 – DEPONERING AV ANRIKNINGSSAND	11
Bakgrund	11
Bolagets yrkanden	14
Inställning till bolagets yrkanden	14
Bolagets inställning till länsstyrelsens yrkande	15
Bolagets utredning	15
Domskäl	17
U2 – UTSLÄPP TILL VATTEN	19
Bakgrund	19
Bolagets yrkanden	20
Inställning till bolagets yrkanden	23
Bolagets inställning till framställda yrkanden	24
Bolagets utredning	24
Domskäl	33
U3 – EFTERBEHANDLING OCH EKONOMISK SÄKERHET	38
Bakgrund	38
Yrkanden m.m.	39
Bolagets utredning	44
Domskäl	46
SAMMANFATTNING AV DOMSTOLENS BEDÖMNING	59

BAKGRUND

Dragon Mining (Sweden) AB (under dåvarande namn Svartliden Guld AB) fick genom beslut från Bergsstaten den 10 april 2002 bearbetningskoncession enligt minerallagen för området där Svartlidengruvan är belägen samt ytterligare områden kring gruvan. Genom deldom den 28 augusti 2003 i målen M 112-01 och M 113-01 lämnade dåvarande miljödomstolen vid Umeå tingsrätt tillstånd enligt miljöbalkens regler att anlägga och driva den nu aktuella gruvan. Villkoren i denna dom kom sedan att ändras i mindre del genom avgörande i mål M 6936-03 av Miljööverdomstolen den 6 juli 2005.

Dragon Mining kom därefter att söka hos mark- och miljödomstolen om tillstånd för utvinning av mineral (guld och silver) vid fyndigheten i Svartliden, Lycksele och Storumans kommuner, med brytning av 500 000 ton malm per år (i nuvarande mål M 1704-10). Ansökan omfattade dels omprövning av befintlig verksamhet, dels tillstånd för ny verksamhet, för en samlad prövning av hela verksamheten enligt 9 kap. miljöbalken. Genom deldom den 30 november 2012 meddelade domstolen tillstånd till den befintliga verksamheten vid Svartlidengruvan med gruvbrytning i dagbrott intill en årlig brytning av 500 000 ton malm. Tillstånd gavs även till anrikning och deponering av anrikningssand, till att uppföra en undersökningsramp och provbryta inför etablering av en underjordsgruva, till gruvbrytning under jord samt till att leda bort gruvvatten med 120 m³/tim och att anlägga kompletterande diken.

UPPSKJUTNA FRÅGOR M.M.

Uppskjutna frågor

I tillståndsdomen sköt mark- och miljödomstolen upp frågorna om villkor för deponering av anrikningssand, utsläpp till vatten, efterbehandling, skydd för Svartlidbäcken och om ekonomisk säkerhet. I domen förelades också bolaget att utreda och utvärdera fyra huvudfrågor, utredningsföreskrifterna U1–U4. Dessutom meddelades ett antal villkor och provisoriska föreskrifter. Den uppskjutna frågan om skydd för Svartlidbäcken och tillhörande utredningsföreskrift U4 är sedan tidigare avslutad.

De frågor som alltjämt är uppskjutna för verksamheten gäller villkor för deponering av anrikningssand, utsläpp till vatten, efterbehandling och ekonomisk säkerhet.

Bolaget har redovisat utredningar för kvarvarande utredningsföreskrifter, U1–U3. Efter kungörelse av redovisningarna och efterföljande skriftlig handläggning har domstolen hållit en huvudförhandling i dessa frågor.

Utredningsföreskrifter

Genom 2012 års tillståndsdom och därpå följande ändringar gäller för närvarande följande utredningsföreskrifter för verksamheten.

Bolaget ska utreda och utvärdera följande frågor.

U1. Möjligheterna att fortsätta deponera anrikningssand. Därvid ska följande alternativ redovisas till domstolen med förslag om vattenrening, tätning av bergrummens botten, behov av avbördning respektive efterbehandling med tillämpning av bästa möjliga teknik:

- A. Deponering i dagbrottet.
- B. Återfyllnad av utbrutna bergrum.
- C. Höjning av befintliga dammar.

Dessutom ska följande kombinationsalternativ utredas:

- A+B. Deponering i dagbrott och utbrutna bergrum.
- A+B+C. Deponering i dagbrott och bergrum samt viss höjning av befintliga dammar.

U2. Resultaten av de nya reningsmetoderna, liksom av andra av bolaget tillämpade metoder för att begränsa utsläppen av vatten. Utredningen ska ge underlag för att reglera såväl halt som mängd och ska även visa lämpligheten av att använda Middagsmålsmyran som primärrecipient och klargöra om det finns bättre alternativ som recipient.

Bolaget ska [under den förlängda tiden] göra de undersökningar som behövs för att vid behov uppdatera redan ingivna undersökningar och komplettera utredningen så att det framgår vilka halter som kan komma att uppstå i bäckarna, framför allt i mixzonen, med hänsyn tagen till biotillgänglig halt. Bolaget ska även utreda hur utsläppet av kväve bäst kan regleras utifrån gällande miljö kvalitetsnormer och risk för övergödningspåverkan.

U3. Utformningen av åtgärder för återställning och för att avhjälpa skador och olägenheter för miljön som föranleds av verksamheten.

I samband med redovisningen av U3 ska bolaget ge in för prövning till domstolen *dels* ett förslag till villkor rörande ekonomisk säkerhet, *dels* en uppdaterad efterbehandlingsplan med förslag till såväl villkor för utsläpp till vatten i efterbehandlingsskedet som, i förekommande fall, villkor i övrigt.

Provisoriska föreskrifter

Genom 2012 års tillståndsdom och därpå följande ändringar gäller för närvarande följande provisoriska föreskrifter för verksamheten.

- P1. Utsläppen av metaller, suspenderade ämnen, kväve och kolväten från klarningsdammen får under drift inte överstiga nedanstående halter i den första kolumnen vid fler än 4 av de 26 senaste fjortondagarsmedelvärdena. Halterna i den andra kolumnen får aldrig överskridas som fjortondagarsmedelvärden.

Halterna avser prover som inte filterats.

Koppar	9 µg/l	15 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Zink	60 µg/l	90 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l	0,45 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	45 µg/l	70 µg/l
Arsenik	15 µg/l	25 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l
Kväve, NH ₄ -N (efter filtrering) + NO ₃ -N		10 mg/l
Opolära alifatiska kolväten	1 mg/l	2 mg/l

pH ska ligga inom intervallet 6–8,5 vid minst 46 av de 52 senaste mättillfällena.

Prov ska tas minst en gång per vecka.

- P3. Dragon Mining (Sweden) AB ska – utöver vad som hittills avsatts som ekonomisk säkerhet för kostnaderna för efterbehandling och andra återställningsåtgärder som den tillståndsgivna verksamheten kan föranleda – varje kvartal avsätta ytterligare 4 kr per ton hanterad malm. Säkerheten ska prövas av mark- och miljödomstolen och ska inom två månader från det att detta tillstånd tas i anspråk ges in till domstolen för prövning.

Villkor

I 2012 års tillståndsdom angavs 26 slutliga villkor för verksamheten. Genom deldom den 8 maj 2014 föreskrevs två ytterligare villkor (Villkor 27–28), utav vilket Villkor 27 blev upphävt av Mark- och miljööverdomstolen genom dom den 6 mars 2015 (se närmare nedan under avsnitt *U1 – Deponering av anrikningssand*). Genom deldom den 5 maj 2015 har vidare föreskrivits Villkor 29–30. Av nu gällande villkor kan följande vara av intresse.

25. En slutlig efterbehandlingsplan ska tillställas mark- och miljödomstolen i god tid innan verksamheten upphör. Vid efterbehandling av något delområde ska anmälan ske till tillsynsmyndigheten.
29. Läckage av metaller och kväveföreningar får inte vara större än att halterna i Svartlidbäcken som månadsmedelvärde maximalt uppgår till följande värden i provpunkt S3, belägen i Svartlidbäcken uppströms Pauträskvägen.

Zink	60 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l
Nickel	45 µg/l
Arsenik	15 µg/l
Ammoniumkväve	1 mg/l

Svartlidbäckens vatten ska kontrolleras i provpunkt S3 genom regelbunden provtagning och analys minst två gånger per månad när rinnande vatten finns i provpunkten.

DOMSTOLENS PRÖVNING OCH DOMENS DISPOSITION

Avgörandet i denna deldom berör kvarvarande uppskjutna frågor om villkor för deponering av anrikningssand, utsläpp till vatten, efterbehandling och ekonomisk säkerhet samt de utredningsföreskrifter som har angetts för dessa frågor, U1–U3.

Domstolen redovisar sin prövning av frågeställningarna enligt följande. Inledningsvis redogör domstolen för prövningsramen i målet. Därefter behandlas de tre kvarvarande utredningsföreskrifterna i ett avsnitt var för sig. För utredningsföreskriften U3, om efterbehandling och ekonomisk säkerhet, redovisas särskilt frågorna om dels en oberoende kvalificerad bedömning, dels en höjning av den ekonomiska säkerheten.

Vart och ett av de tre delavsnitten inleds med en redogörelse för bakgrunden till och innehållet i respektive utredningsföreskrift. Därefter redovisas bolagets yrkanden samt motparter och remissinstansers inställning och eventuella egna yrkanden i denna del, med angivande av vilka yttranden som har kommit in från respektive part. Sedan följer en redogörelse för den utredning som bolaget har presenterat. Respektive avsnitt avslutas med mark- och miljödomstolens domskäl i de frågeställningar som har uppkommit.

PRÖVNINGSRAMEN

Verksamheten vid Svartlidengruvan utgörs av dagbrott, underjordsgruva, gråbergsupplag, sandmagasin och klarningsmagasin samt industriområde med anrikningsverk. I dagsläget bryts ingen malm vid Svartlidengruvan vare sig i dagbrott eller under jord och av detta skäl deponeras inget gråberg på gråbergsupplagt. Bolaget har dock angett att det inte är uteslutet att det senare kan bli aktuellt med brytning av den kvarvarande mineraliseringen inom verksamhetsområdet.

Vid anrikningsverket har det under åren 2010–2013 anrikats 313 000–ca 340 000 ton malm från Svartlidengruvan. Från och med år 2014 har det anrikats malm från upplag, s.k. B-malm, och malm från externa gruvor, dock i begränsad omfattning (6 128 ton). Under 2015 anrikades 87 000 ton och under åren 2016–2018 anrikades 8 412 ton, 6 128 ton respektive 4 484 ton. Från och med år 2019 avser bolaget att anrika malm från beviljad provbrytning i Fäbodliden (totalt har det medgivits 100 000 ton malm för provbrytning) och malm från externa gruvor (medgivande finns om 20 000 ton per år).

Anrikningssand deponeras från och med år 2015 i dagbrottet. Deponering i sandmagasinet har således upphört och bolaget har inlett efterbehandling av den s.k. beachen i sandmagasinet genom att påföra stabiliserande massor i form av gråberg.

Bolaget har vid ett flertal tillfällen påpekat att det i ansökan om tillstånd angett att anrikningsverket kan komma att nyttjas för malm från närliggande gruvor och att det meddelade tillståndet följaktligen medger anrikning också av sådan malm. Bolaget har nu meddelat att det har för avsikt att göra en anmälan till tillsynsmyndigheten om intag av maximalt 500 000 ton malm från Fäbolidengruvan för anrikning i Svartlidens anrikningsverk. Mark- och miljödomstolen har vid ett par tillfällen (se deldomarna den 8 maj 2014 och den 5 maj 2015 i förevarande mål) påpekat att intag av andra malmer än malm från Svartlidengruvan torde kräva tillståndsprovning eller anmälan till tillsynsmyndigheten. Som skäl har angetts att tillståndsprovningen vad gäller miljöeffekter och övriga konsekvenser utgick från den malm som då fanns i Svartlidengruvan och att något underlag som presenterade eventuella miljöeffekter vid intag av andra malmer inte presenterades vid den provningen.

Länsstyrelsen har vid huvudförhandlingen framfört att det borde klargöras om ett intag av malm i storleksordningen 500 000 ton malm per år från Fäboliden kan behandlas som ett anmälningsärende eller om det krävs en tillståndsprövning för att avgöra en sådan fråga. Mark- och miljödomstolen konstaterar att frågan om vad som ryms inom ett meddelat tillstånd eller vad som kan sägas omfattas av det allmänna villkoret är en tolkning som först måste göras av tillsynsmyndigheten. Det beslut om tolkning som tillsynsmyndigheten gör kan därefter överklagas till mark- och miljödomstolen som då tar upp det i ett annat mål. Mark- och miljödomstolen kan således inte inom ramen för denna prövning avgöra om intag i Svartlidens anrikningsverk av malm från Fäboliden omfattas av det i detta mål meddelade tillståndet. Enligt domstolens mening talar dock mycket för att ett intag i sådan omfattning från Fäbolidengruvan som bolaget nu planerar kan kräva tillståndsprövning.

U1 – DEPONERING AV ANRIKNINGSSAND

Bakgrund

Genom 2012 års tillståndsdom ålades bolaget, för den uppskjutna frågan om slutliga villkor för deponering av anrikningssand, genom utredningsföreskriften U1, att utreda möjligheterna att fortsätta deponera anrikningssand utifrån enligt tre huvudsakliga deponeringsmetoder – deponering i dagbrottet (A), återfyllnad av utbrutna bergrum (B) och höjning av befintliga dammar (C) samt två kombinationer av dessa alternativ – dels deponering i dagbrott och utbrutna bergrum (A+B), dels deponering i dagbrott och bergrum samt viss höjning av befintliga dammar (A+B+C).

Utredningsalternativen skulle redovisas till domstolen med förslag om vattenrening, tätning av bergrummens botten, behov av avbördning respektive efterbehandling med tillämpning av bästa möjliga teknik.

I den redovisning som lämnades in år 2013 delade bolaget upp frågan i två faser, där Fas 1 avsåg behoven under de närmaste åren och Fas 2 låg tre till fyra år fram i tiden och utgick från den maximala tillståndsgivna brytningen om 500 000 ton

malm per år under 10 år. I deldom den 8 maj 2014 prövade mark- och miljödomstolen möjligheterna till deponering enligt Fas 1 och meddelade för denna verksamhet två nya, slutliga villkor (Villkor 27 och 28) med därtill hörande delegering, och avslutade prövotidsförordnandet enligt följande.

Villkor

27. Fortsatt deponering i sandmagasinet får ske upp till en högsta nivå om +472,5 m.ö.h.
28. Deponering av anrikningssand i dagbrottet upp till en högsta nivå om +415 m.ö.h. får påbörjas först efter godkännande från tillsynsmyndigheten. Som underlag för detta beslut ska Dragon Mining (Sweden) AB till tillsynsmyndigheten redovisa en utredning om hur det kan undvikas, dels att förorenande ämnen i dagbrottsvatten och i anrikningssand är i löst/rörlig form, dels att vatten sprids från dagbrottet via sprickor eller ytvatten och dels möjligheterna till tätning av sprickzoner i dagbrottet.

Delegation

Med stöd av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken överlåter mark- och miljödomstolen till tillsynsmyndigheten att meddela de ytterligare villkor som kan behövas beträffande åtgärder för att förhindra eller minska spridning av föroreningar från dagbrottet i samband med deponering av anrikningssand (villkor 28).

Bolaget överklagade mark- och miljödomstolens deldom och i dom den 6 mars 2015 upphävde Mark- och miljööverdomstolen Villkor 27. Vidare avslog domstolen bolagets yrkande om upphävande av Villkor 28 och därtill hörande delegation, men återförvisade frågan om deponering av anrikningssand i Fas 2 (deponering av sand i dagbrottet över nivån +415 m.ö.h. och deponering i bergrum) till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

Som skäl för upphävande av Villkor 27 angavs att bolaget numera hade gett in en stabilitetsutredning som godkänts av både tillsynsmyndigheten och Svenska Kraftnät och att det därför bedömdes sakna skäl att begränsa deponeringen i sandmagasinet upp till nivån +472,5 m.ö.h. Mark- och miljööverdomstolen konstaterade vidare att utredningen i målet visade att bolagets planerade omhändertagande av anrikningssand i Fas 1 och Fas 2 inte fordrade någon höjning av dammarna, varför det bedömdes sakna anledning att föreskriva att deponering endast fick ske till den

nivå som skulle förutsätta en sådan höjning. Enligt överdomstolen skulle en framtida höjning av dammarna för en ökad deponering kräva tillståndsprovning enligt både 9 kap. och 11 kap. miljöbalken.

Beträffande Villkor 28 fann Mark- och miljööverdomstolen att det inte var tillräckligt att den föreskrivna utredningen skulle ges in i samband med efterbehandlingsplanen som bolaget önskat, varför villkoret med tillhörande delegation skulle kvarstå. Överdomstolen anförde därutöver följande.

Det som bolaget har valt att kalla fas 2 avser deponering av sand i ett skede tre till fyra år fram i tiden. Den beskriver hur deponering ska ske av anrikningssand som uppkommer om bolaget har en maximal brytning om 500 000 ton per år, dvs. den maximala mängd per år som tillståndet medger, och med antagandet att denna brytning pågår i 10 år. Av den utredning som bolaget lämnade in med anledning av den föreskrivna prøvotidsutredningen framgår att bolaget under fas 2 avser att deponera solidifierad sand i dagbrottet över en nivå om +415 m.ö.h. kombinerat med deponering i bergrum.

Mark- och miljödomstolen tog aldrig ställning till bolagets utredning i den del som avser fas 2 utan domstolen prövade endast förutsättningarna för deponering i fas 1. Såvitt framgår av domskälen valde domstolen att begränsa provningen till fas 1 eftersom vissa av de möjliga åtgärderna i fas 2 (påbyggnad av dammarna) kräver tillstånd.

Det har nu klarlagts att bolaget inte avser att deponera sand i sandmagasinet över en nivå som skulle innebära en tillståndspliktig höjning av dammarna. Med hänsyn till detta samt då fas 2 avser deponering av anrikningssand som den redan tillståndsgivna verksamheten ger upphov till och då bolaget har utrett denna deponering i enlighet med prøvotidsförordnandet, bör en provning av förutsättningarna för deponering i fas 2 ske nu. Det är inte rimligt att bolaget ska behöva initiera en ny tillståndsprovning för att få en deponering av anrikningssand i fas 2 prövad.

Eftersom mark- och miljödomstolen inte har prövat en deponering enligt fas 2 har domstolen inte tagit ställning till om bolagets utredning kan godkännas i denna del eller övervägt om det finns behov av att föreskriva försiktighetsmått. Det kan noteras att länsstyrelsen vid provningen i mark- och miljödomstolen ställde ett antal frågor kring deponeringen av solidifierad sand i dagbrottet (s. 5 i mark- och miljödomstolens dom). Med hänsyn till instansordningen bör frågan om deponering av anrikningssand i fas 2 återförvisas till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

Länsstyrelsen har framfört att myndigheten är angelägen om att frågan om villkor för deponering av anrikningssand ska avgöras slutligt eftersom skyldigheten för bolaget att lämna in sin efterbehandlingsplan infaller ett år efter

det att ett lagakraftägande avgörande finns i frågan om villkor för deponering av anrikningssand. Frågan om deponering av anrikningssand i fas 1 är avslutad i och med den nu aktuella prövningen. Skyldigheten för bolaget att lämna in en efterbehandlingsplan får därmed anses infalla inom ett år från det att denna dom vinner laga kraft. Det kan vara lämpligt att bolaget besvarar de frågor som länsstyrelsen har haft med anledning av deponeringen av anrikningssand i fas 2 samtidigt med att efterbehandlingsplanen ges in. Detta är också i linje med vad Mark- och miljööverdomstolen uppfattar att bolaget har åtagit sig att göra. Det finns då förutsättningar att i mark- och miljödomstolen behandla frågan om deponering av anrikningssand i fas 2 samtidigt med frågor som gäller efterbehandling (utredningspunkten U3).

Bolagets yrkanden

Bolaget kom i april 2017 in med prövotidsredovisning för kvarvarande frågor enligt utredningsföreskrift U1 (aktbilaga 189) och har därefter yttrat sig skriftligen (aktbilaga 230).

Beträffande den uppskjutna frågan om slutliga villkor för deponering av anrikningssand yrkar bolaget, som det vid huvudförhandlingen slutligen har bestämt sin talan (aktbilaga 312), att domstolen ska godkänna och avsluta prövotiden enligt utredningsföreskrift U1 samt fastställa följande villkor.

Deponering av oavvattnad anrikningssand som uppkommer vid en maximal brytning om 500 000 ton per år upp till nivån +441 m.ö.h. i Svartlidens dagbrott (Fas 2) ska godkännas enligt aktuell utredning i aktbilaga 189.

Inställning till bolagets yrkanden

Vid den skriftliga handläggningen i målet har motparter och remissinstanser beretts tillfälle att yttra sig i den uppskjutna frågan om villkor för deponering av anrikningssand.

Naturvårdsverket (aktbilaga 205 och 291), Havs- och vattenmyndigheten (aktbilaga 194, 264 och 279) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (aktbilaga 199, 237 och 263) avstår från att yttra sig. Kammarkollegiet anför att kollegiet inte för talan i målet (aktbilaga 241). Både Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen i Storumans kommun (aktbilaga 206) och Miljö- och samhällsnämnden i Lycksele kommun (aktbilaga 207) har anfört att de inte har några synpunkter.

Länsstyrelsen har yttrat sig vid fyra tillfällen i frågan (aktbilaga 208, 211, 240 och 257). Vid huvudförhandlingen har länsstyrelsen anfört att den tillstyrker att mark- och miljödomstolen avslutar den uppskjutna frågan om deponering av anrikningssand och beslutar om slutligt villkor för detta. Länsstyrelsen yrkar för egen del att domstolen ska föreskriva att om malm från Fäboliden ska anrikas i anrikningsverket ska deponering av den oavvattnade sanden ske i dagbrottet (aktbilaga 310).

Bolagets inställning till länsstyrelsens yrkande

Bolaget har vid huvudförhandlingen anfört att det överlämnar till domstolen att avgöra om det är nödvändigt med av länsstyrelsen föreslaget villkor beträffande deponering av sand från Fäboliden.

Bolagets utredning

Bolaget har för sin redovisning av utredningen gällande deponering av oavvattnad anrikningssand i dagbrottet upp till nivån +441 m.ö.h. (fas 2) anfört i huvudsak följande (aktbilaga 189, se även redovisning från huvudförhandlingen i aktbilaga 319).

Deponering

Bolaget har tidigare i enlighet med tillståndsdomen från den 30 november 2012 i mål nr M 1704-10 redovisat förutsättningarna för framtida deponering av anrikningssand. Enligt redovisningen av utredningsvillkor U1 som lämnades in till domstolen den 29 november 2013 framgår att bolaget under Fas 2 avser deponera solidifierad sand i dagbrottet över en nivå om +415 m.ö.h. kombinerat med deponering i bergrum. Anledningen till detta var att det vid tidpunkten för prøvotidsredovisning U1 ansågs vara möjligt att fortsätta bryta malm under jord och därmed bedömdes deponering av solidifierad sand i dagbrottet vara det mest fördelaktiga alternativet. Under den tid som har förflutit sedan november 2013 har dock förutsättningarna kommit att ändras. Fyndigheten i Svartliden bedöms inte vara lönsam i nuläget och bolaget har därför för närvarande inga planer på att fortsätta gruvbrytningen i Svartliden. I stället planerar bolaget malmbrytning i Fäboliden, ca 3 mil söder om Svartliden, samt deponering av anrikningssand från Fäboliden i Svartlidens dagbrott. Att

ytterligare brytning i dagsläget inte planeras i Svartliden innebär att det alternativ som presenterades i U1 inte längre är det mest förmånliga. Utifrån rådande förutsättningar är det bästa alternativet att under Fas 2 enbart deponera oavvattnad anrikningssand (s.k. slurry) i dagbrottet samt att deponering av oavvattnad anrikningssand, som uppkommer vid en maximal brytning om 500 000 ton per år, sker upp till nivån +441 m.ö.h. i enlighet med vad som framgår av efterbehandlingsplanen. Detta alternativ är väl avvägt och anpassat till hur verksamheten vid Svartliden har utvecklats.

I Mark- och miljööverdomstolens dom från den 6 mars 2015 i mål nr M 5566-14 återförvisades frågan om deponering av anrikningssand i Fas 2 till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning. Frågan om deponering av anrikningssand i Fas 2 har således inte slutligt prövats. Vid tillfället när U1 redovisades fanns det i den utredningen flera alternativ för Fas 2 och konsekvenserna för dessa olika alternativ är väl beskrivna. Utifrån hur situationen såg ut vid inlämnandet av U1 och med de bedömningar om vidare drift i underjordsgruvan som gjordes vid det tillfället kom bolaget fram till ett visst alternativ för Fas 2. Dock, som nämnts ovan, prövades detta aldrig av domstolen utan återförvisades för prövning i samband med efterbehandlingen. Omständigheten att förutsättningarna har ändrats sedan utredningsvillkor U1 inlämnades innebär att domstolen vid kommande prövning av deponering i Fas 2 bör kunna godta det deponeringsförfarande som nu presenteras. De förutsättningar som nu föreligger, att det inte är lönsamt att bryta mer malm under jord, har gjort att bedömningarna av de olika presenterade alternativen är ändrade. Vidare är ett av huvudsyftena med en provotid att tillståndshavaren ska utreda och göra avgöranden avseende sådana frågor som inte kan förutses med tillräcklig säkerhet när tillståndet meddelas. Det är precis det som bolaget nu har gjort avseende deponering av anrikningssand i Fas 2. Den av bolaget föreslagna deponeringen av anrikningssand uppfyller dessutom miljöbalkens krav på användning av bästa möjliga teknik för efterbehandling av potentiellt syrabildande anrikningssand och är ur miljösynpunkt likvärdig med det alternativ som primärt föreslogs i redovisningen av U1. Nämnade omständigheter innebär sammantaget att domstolen ska ta ställning till den utredning som nu presenteras vid kommande prövning av deponering av anrikningssand i Fas 2.

Extern malm

Sedan våren 2015 tas det i Svartliden, efter anmälan till länsstyrelsen, emot en viss mängd anrikad malm från andra gruvor för vidare anrikning. Även deponering av den anrikningssand som uppkommer efter anrikning av den externa malmen omfattas av anmälan. Tillförandet av den externa malmen medför ingen ökad olägenhet för miljön men kan till viss del påverka förutsättningarna för efterbehandlingen. Bolaget har därför inom ramen för provotiden U3 utrett detta närmare. Bolaget avser även att ta in malm från Fäbolidengruvan för anrikning i Svartliden. Malmförekomsten i Fäboliden är av samma typ som den i Svartliden och sammansättningen av dessa malmer är likartade. Anrikningen och deponering av malm från Fäboliden kommer således inte medföra någon ytterligare negativ miljöeffekt av någon betydelse. Däremot innehåller anrikningssanden från Fäboliden något högre halter av arsenik jämfört med den malm som kommer från Svartliden. Bolaget har därför inom ramen för U3 utrett även denna fråga. Resultatet av genomförda utredningar och beräkningar framgår av efterbehandlingsplanen.

För den framtida verksamheten i Svartliden finns i nuläget tre huvudsakliga scenarier avseende deponering av anrikningssand i dagbrottet. Dessa scenarier är baserade på att anrikning av malm från externa gruvor samt anrikning av malm från Fäboliden sker i Svartlidens anrikningsverk. Att anrikning och deponering av extern malm samt malm från Fäboliden sker i Svartliden är således en förutsättning som bolaget har utgått från vid framtagande av utredningen för U3. Scenarierna beskrivs utförligt i efterbehandlingsplanen och tillhörande bilaga *Svartliden — Deponering +441 m.ö.h.* Frågan gällande anrikning och deponering av extern malm och malm från provbrytningen i Fäboliden är under handläggning hos länsstyrelsen såsom en ändringsanmälan (tillägg till tidigare anmälan). Även frågan om anrikning och deponering av malm från den planerade reguljära gruvdriften i Fäboliden kommer så småningom klargöras genom ändringsanmälan alternativt ändringstillstånd.

Domskäl

Utifrån den utredning som först presenterades föreslog bolaget deponering av solidifierad anrikningssand i östra dagbrottet (A2) på grund av eventuellt fortsatt nyttjande av underjordsingång via västra dagbrottet. Eftersom bolaget inte längre ser

något behov av tillgång till underjordsingång via västra dagbrottet har det funnit att deponering av oavvattnad anrikningssand är en mer fördelaktig lösning. Bolaget har vid huvudförhandlingen anfört att deponering kommer att ske av 5 miljoner ton anrikningssand från Fäbolidenmalm och att detta kommer att ske i hela dagbrottet till en höjd om +441 m.ö.h. (+451 m.ö.h. vattennivå). Bolaget har understrukt att alla beräkningar i efterbehandlingsplanen för Fas 2-deponering är baserade på Fäbolidenmalm.

Vad gäller frågan om slutliga villkor har det inte framställts någon invändning mot bolagets förslag om deponering i dagbrottet. Domstolen finner också att en sådan lösning är lämplig. Deponering upp till nivån +415 m.ö.h. är redan reglerad genom Villkor 28 och för fortsatt deponering upp till nivån +441 m.ö.h. bör därför ytterligare villkor föreskrivas, med den lydelse som framgår av domslutet (Villkor 31). Det ska särskilt anges att detta gäller enligt höjdsystemet RH70, vilket enligt uppgift från bolaget vid huvudförhandlingen är det höjdsystem som är aktuellt för alla angivna uppgifter.

Bolaget har uppgett att den anrikningssand som för närvarande kan komma ifråga för deponering kommer från bolagets verksamhet i Fäboliden. Hittills har länsstyrelsen inom ramen för anmälningsärenden godtagit hantering av externt material. Länsstyrelsen menar att det som slutligt villkor också bör föreskrivas att om malm från Fäboliden ska anrikas i anrikningsverket ska anrikningssanden från denna behandling deponeras i dagbrottet. Domstolen konstaterar i detta avseende att ursprungstillståndet i detta mål, med brytning om 500 000 ton, endast avser brytning i Svartliden. Om domstolen skulle föreskriva ett villkor om deponering av externa massor innebär det att domstolen indirekt skulle ta ställning också till möjligheten till intag av extern malm, som enligt domstolens resonemang ovan inte är något som omfattas av gällande tillstånd och fortfarande måste hanteras antingen genom anmälan, ett nytt tillstånd eller ett ändringstillstånd (se avsnittet Prövningsramen). Länsstyrelsens utformning av villkor för deponering i dagbrottet kan därför inte föreskrivas. Det ska i detta sammanhang också understrykas att det deponeringsvillkor som nu föreskrivs (Villkor 31) *i sig* inte innefattar en rätt att deponera anrikningssand från Fäboliden (eller andra externa massor).

Sammanfattningsvis finner domstolen att bolaget har uppfyllt sin utredningsskyldighet enligt utredningsföreskriften U1 genom den redovisning som har presenterats och att ett slutligt villkor för deponering av anrikningssand kan föreskrivas. Den uppskjutna frågan om deponering av anrikningssand kan härigenom avslutas. Domstolen föreskriver som villkor i detta avseende att deponering av oavvattnad anrikningssand får ske i Svartlidens dagbrott från en nivå om +415 m.ö.h. upp till nivån +441 m.ö.h. (RH70). Villkoret i sig innebär inte att domstolen har tagit ställning till intag av externa massor eller om deponering får ske även av anrikningssand som härrör från annan gruva än Svartliden. Detta måste alltså hanteras antingen genom anmälan, ett nytt tillstånd eller ett ändringstillstånd.

U2 – UTSLÄPP TILL VATTEN

Bakgrund

I 2012 års tillståndsdom har mark- och miljödomstolen skjutit upp frågan om villkor för utsläpp till vatten. Som utredningsföreskrift U2 föreskrevs att bolaget ska utreda och utvärdera resultaten av de nya reningsmetoderna, liksom andra av bolaget tillämpade metoder för att begränsa utsläppen till vatten. Utredningen ska ge underlag för att reglera såväl halt som mängd och ska även visa lämpligheten av att använda Middagsmålsmyran som primärrecipient och klargöra om det finns bättre alternativ som recipient.

För närvarande gäller följande provisoriska föreskrift för verksamheten såvitt avser utsläpp till vatten.

P1. Utsläppen av metaller, suspenderade ämnen, kväve och kolväten från klaringsdammen får under drift inte överstiga nedanstående halter i den första kolumnen vid fler än 4 av de 26 senaste fjortondagarsmedelvärdena. Halterna i den andra kolumnen får aldrig överskridas som fjortondagarsmedelvärden.

Halterna avser prover som inte filterats.

Koppar	9 µg/l	15 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Zink	60 µg/l	90 µg/l

Kadmium	0,3 µg/l	0,45 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	45 µg/l	70 µg/l
Arsenik	15 µg/l	25 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l
Kväve, NH ₄ -N (efter filtrering) + NO ₃ -N		10 mg/l
Opolära alifatiska kolväten	1 mg/l	2 mg/l

pH ska ligga inom intervallet 6–8,5 vid minst 46 av de 52 senaste mättillfällena.

Prov ska tas minst en gång per vecka.

Efter att bolaget gett in redovisning av utredningen i september 2015 beslutade mark- och miljödomstolen att förlänga provtiden och att komplettera utredningsföreskriften enligt följande.

Bolaget ska under den förlängda tiden göra de undersökningar som behövs för att vid behov uppdatera redan ingivna undersökningar och komplettera utredningen så att det framgår vilka halter som kan komma att uppstå i bäckarna, framför allt i mixzonen, med hänsyn tagen till biotillgänglig halt. Bolaget ska även utreda hur utsläppet av kväve bäst kan regleras utifrån gällande miljö kvalitetsnormer och risk för övergödningspåverkan.

Bolagets yrkanden

Bolaget kom i september 2015 in med en provotidsredovisning (aktbilaga 157) och kompletterade den därefter (aktbilaga 223). Bolaget har därutöver yttrat sig skriftligen tre gånger under remissförfarandet i detta avseende (aktbilaga 169, 175 och 246).

Beträffande den uppskjutna frågan om slutliga villkor för utsläpp till vatten yrkar bolaget, som det vid huvudförhandlingen slutligen har bestämt sin talan (aktbilaga 312), enligt följande.

Haltvillkor

Bolaget yrkar i första hand att följande haltvillkor ska gälla för verksamheten. De yrkade villkorsförslagen utgör totalhalter i ofiltrerat prov.

Haltvillkor		
Ämne	Nivå 1	Nivå 2
Koppar	50 µg/l	60 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Zink	60 µg/l	90 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l	1 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	90 µg/l	135 µg/l
Arsenik	40 µg/l	50 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l

Utsläppen av metaller – koppar, bly, zink, kadmium, krom, nickel och arsenik – från klarningsdammen (provpunkt F13) får som månadsmedelvärden under drift inte överstiga halterna som redovisas i kolumnen ”Nivå 1” vid fler än tre månadsmedelvärden per år. Halterna som redovisas i kolumnen ”Nivå 2” får aldrig överskridas.

Vad gäller opolära alifatiska kolväten har bolaget under huvudförhandlingen frånfallit ett tidigare yrkat förslag.

Bolaget yrkar vidare att slutligt haltvillkor för kväve endast ska reglera ammoniumkväve (NH₄-N). För Nivå 1 föreslås ett slutligt haltvillkor på 20 mg/l medan det för Nivå 2 föreslås ett slutligt haltvillkor om 25 mg/l.

För pH yrkar bolaget att det slutliga villkoret ska ligga inom intervallet pH 6–9 vid minst 46 av de 52 senaste mättillfällena.

Bolaget yrkar i andra hand att följande haltvillkor ska fastställas. De – i andra hand – yrkade villkoren utgörs av totalhalter från ofiltrerade prover.

Haltvillkor		
Ämne	Nivå 1	Nivå 2
Koppar	50 µg/l	60 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Zink	100 µg/l	150 µg/l
Kadmium	0,5 µg/l	1 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	70 µg/l	100 µg/l
Arsenik	40 µg/l	50 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l
Kväve NH ₄ -N (efter filtrering) + NO ₃ -N	-	20 mg/l

Utsläppen av metaller, suspenderade ämnen, kväve och kolväten från klarningsdammen får som månadmedelvärden under drift inte överstiga de halter som anges i Nivå 1 vid fler än tre tillfällen per kalenderår. Halter som anges i Nivå 2 får aldrig överskridas. Provtagning ska göras minst en gång i veckan.

Mängdvillkor

Bolaget yrkar i första hand att inga mängdvillkor ska föreskrivas för verksamheten. I andra hand – om domstolen trots vad bolaget anför anser att mängdvillkor ska föreskrivas för verksamheten – yrkas att domstolen fastställer följande villkor.

Ämne	Nivå
Koppar	150 kg/år
Bly	9 kg/år
Zink	290 kg/år
Kadmium	2 kg/år
Krom	8 kg/år
Nickel	250 kg/år
Arsenik	120 kg/år

Vidare yrkar bolaget att Middagsmålsmyran även fortsättningsvis ska vara primärrecipient och att utredningsföreskriften U2 ska anses fullgjord och därmed avslutas.

Inställning till bolagets yrkanden

Vid den skriftliga handläggningen i målet har motparter och remissinstanser beretts tillfälle att yttra sig i den uppskjutna frågan om villkor för utsläpp till vatten. Havs- och vattenmyndigheten yttrade sig över bolagets första redovisning i frågan om utsläpp till vatten (aktbilaga 166 och 171), men har efter den kompletterande utredningen avstått från att yttra sig (aktbilaga 231 och 279). Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (aktbilaga 227 och 251) och Naturvårdsverket (aktbilaga 232, 255, 291) avstår från att yttra sig.

Länsstyrelsen har yttrat sig vid tre tillfällen i frågan (aktbilaga 234, 257 och 275). Vid huvudförhandlingen har länsstyrelsen framställt följande yrkanden (aktbilaga 304).

Haltvillkor

Länsstyrelsen yrkar att nedanstående halter får som månadsmedelvärden under drift inte överstiga halterna som redovisas i kolumnen Nivå 1 vid fler än tre månadsmedelvärden per år. Halterna som redovisas i kolumnen Nivå 2 får aldrig överskridas.

Ämne	Nivå 1	Nivå 2
Koppar	9 µg/l	15 µg/l
Zink	60 µg/l	90 µg/l
Kadmium	0,3 µg/l	0,45 µg/l
Krom	15 µg/l	25 µg/l
Nickel	45 µg/l	70 µg/l
Arsenik	15 µg/l	25 µg/l
Bly	3 µg/l	5 µg/l
Suspenderade ämnen	15 mg/l	25 mg/l
Kväve (ammoniumkväve + nitratkväve)		20 mg/l
Ammoniumkväve		10 mg/l

Om domstolen väljer de högre halter som bolaget har föreslagit för koppar, nickel och arsenik yrkar länsstyrelsen att Nivå 1 aldrig får överskridas. Beträffande pH

delar länsstyrelsen bolagets bedömning att det slutliga villkoret ska föreskriva att pH värdet ska ligga inom intervallet pH 6–9 vid minst 46 av de 52 senaste mät-tillfällena. Länsstyrelsen har vid huvudförhandlingen yrkat att provtagningen vid provpunkten F13 ska vara flödesproportionell.

Mängdvillkor

Länsstyrelsen yrkar i första hand följande beträffande utsläppta mängder av vissa metaller och arsenik.

Ämne	Mängd
Koppar	5,0 kg/år
Bly	0,50 kg/år
Zink	200 kg/år
Kadmium	0,50 kg/år
Krom	1,0 kg/år
Nickel	250 kg/år
Arsenik	20 kg/år

I andra hand yrkar länsstyrelsen att mängd fastslås utifrån det som beslutas till Nivå 1 och högsta redovisat årsflöde på 2 100 000 m³/år.

Bolagets inställning till framställda yrkanden

Bolaget bestrider länsstyrelsens yrkanden om villkor och yrkandet om flödesproportionell provtagning. Bolaget har dock i andra hand föreslagit att villkoret kompletteras med ett villkor om att halten ammoniumkväve (NH₄-N) får uppgå till högst 10 mg/l.

Bolagets utredning

Av bolagets kompletterande utredning framgår bl.a. följande (aktbilaga 223 och 157).

Inledning

Bolaget har låtit Golder Associates utföra utredningen och sammanställa de slutsatser som har efterfrågats av mark- och miljödomstolen. Av utredningen framgår vilka halter som kan komma att uppstå i mixzonen i övre delen av Norrbäcken med hänsyn tagen till biotillgänglig halt. Genom den kompletterande utredningen står det klart att de föreslagna slutliga haltvillkoren för villkorssatta metaller och uppmätta maxhalter av lösta och biotillgängliga villkorssatta metaller är lägre än Havs- och vattenmyndighetens gränsvärden och bedömningsgrunder i Norrbäcken.

Utsläppen av de villkorssatta metallerna från klarningsdammen medför därför inte en försämring av ytvattenstatusen i vattenförekomsten Norrbäcken eller nedströms denna. Beträffande kväve visar genomförd utredning att en ammoniumkvävehalt om 20 mg/l innebär att bedömningsgrunden som årsmedelvärde innehålls förutsatt att pH som medelvärde är 6,5 och temperaturen i medeltal är 10° C. När det gäller det föreslagna haltvillkoret för Nivå 2 har hänsyn tagits till variationer i bakgrundshalter och fastläggning. En ansatt naturlig variation på cirka 30 % motsvarar ca 10 mg/l vid en halt på 35 mg/l. Således rekommenderas att haltvillkoret för Nivå 2 bestämmas till 25 mg/l.

Det står klart att de biotillgängliga halterna i mixzonen ej överskrider med de föreslagna haltvillkoren. Tillståndsvillkor med de nivåer som har föreslagits får således ses som acceptabla ur miljösynpunkt. Genom inlämnade utredningar finns ett tydligt underlag för att fastställa villkoren slutligt.

Förslag på slutliga villkor

Haltvillkor

Villkorsförslagen utgör totalhalter och har utformats utifrån de erfarenheter som har erhållits under den förlängda provotiden. De beräkningar, provtagningar och sammanställda slutsatser som Golder Associates har utfört under denna tid visar att det finns utrymme att höja de haltvillkor som presenterades i den tidigare provotidsredovisningen avseende U2 för koppar, nickel och kväve utan risk för negativa effekter i recipienten samt att haltvillkoren för zink och kadmium kan minskas. En sådan justering av haltvillkoren ger även utrymme för viss flexibilitet i verksamheten samtidigt som det är miljömässigt motiverat.

Underlaget till föreslagna slutliga villkor

Som underlag för att bedöma konsekvenserna av olika halter i det utgående vattnet från klarningsdammen har tillämpats den beräkningsmodell som Hifab tog fram inför den tidigare prøvotidsutredning avseende U2 som gavs in i september 2015.

Hifab har utifrån en satt totalhalt i F13 modellerat en halt efter sammanflöde med Tvärbäcken, d.v.s. den närmaste vattenförekomsten där gränsvärden och bedömningsgrunder för miljö kvalitetsnormer är tillämpliga. Beräkningsmodellen utgår från att halten i F13 är konstant under året, d.v.s. lika med det föreslagna haltvillkoret. Detta är att betrakta som ett värsta scenario. I verkligheten kommer så inte vara fallet, och de beräknade nivåerna enligt beräkningsmodellen är således kraftigt överdrivna. I verkligheten kontrolleras även halten i F13 kontinuerligt och vid behov vidtas skyddsåtgärder för att säkerställa att villkorsöverskridande inte sker.

I den utredning som Golder Associates har tagit fram har även mätningar i mixzonen (F16) kompletterats till Hifab:s tidigare utredning och modellberäkning för att kunna beräkna biotillgängliga halter. Ett medelvärde för respektive ämne har beräknats baserat på uppmätta lösta halter dividerade med uppmätta totalhalter i F16, d.v.s. andelen löst halt har ansatts vara konstant i mixzonen. Den av Hifab uppräta- de modellen som nämnts ovan har därefter multiplicerats med denna fraktion för att erhålla ett mått på löst halt. Vidare har beräknade medelvärden av pH (6,5), DOC (6,5 mg/l) och löst kalcium (37 mg/l) använts i beräkningarna av biotillgänglig halt.

Som bedömningsunderlag har även Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2013:19 i konsoliderad version inkluderande ändringarna gjorda genom 2015:15) använts. I den fortsatta framställningen avses, såvida inget annat anges, med bedömningsgrunder de som anges i HVMFS 2013:19 (konsoliderad version).

Generellt om slutliga villkor

Utgångspunkten för en miljö kvalitetsnorm med årsmedelvärden är ett tillstånd där en viss nivå gäller jämnt fördelat över året. I praktiken fluktuerar värdena dock så att de ibland är högre och ibland lägre än årsmedelvärdena. Sådana fluktuationer varierar inte sällan mellan årstiderna eftersom halterna beror på klimatfaktorer såsom temperatur och nederbörd. Det är därför inte rimligt att ha haltvillkor som utgår

ifrån miljö kvalitetsnormernas årsmedelvärden. I synnerhet inte då haltvillkoren avser månadsmedelvärden och inte årsmedelvärden.

Inom ramen för verksamheten fluktuerar halterna av olika ämnen upp och ned beroende av ett flertal faktorer, som i varierande grad ligger inom eller utom verksamhetsutövarens kontroll. Bolaget gör noggranna uppföljningar av halter i F13 och vidtar skyddsåtgärder vid behov för att säkerställa att villkorshalter innehålls. Villkoren måste dock vara anpassade till det förhållandet att halter går upp och ned. Även om en viss säkerhetsmarginal medges i form av månadsmedelvärden och ett visst antal tillåtna överskridanden per år medges, utgör begränsningsvillkor en absolut gräns som verksamhetsutövaren i allra möjligaste mån undviker att överskrida. De villkor som sätts måste möjliggöra att verksamheten kan bedrivas i enlighet med gällande tillstånd, vilket medger en produktion om 500 000 ton malm/år samt att produktionen vid Svartlidengruvan i princip har varit helt still under den förlängda provotiden.

Vid fastställande av slutliga villkor för en gruvverksamhet vill bolaget understryka att en rimlighetsavvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken ska göras. Av den svenska rättspraxisen följer att detta även gäller vid tillämpning av icke-försämringskravet och kravet om uppnående av god status enligt Weserdomen (C-461/13). Enligt svenska avgöranden ska Weserdomen inte tolkas så att varje försämring på parameternivå är förbjuden när vattenförekomsten har den lägsta statusen samt att en rimlighetsavvägning ska göras när det gäller försämringar (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom av den 21 april 2017 i mål nr M 2649-16). Vidare har Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 (Ramvattendirektivet) inte implementerats i den svenska lagstiftningen på så sätt att det är lämpligt att tillämpa miljö kvalitetsnormer för ekologisk status som gränsvärdesnormer. En sådan tolkning av direktivet, d.v.s. att de krav som behövs för att uppfylla normerna alltid ska anses rimliga att ställa, skulle innebära en radikalt betungande skärpning för tillståndssökande verksamhetsutövare.

Vid fastställande av de slutliga villkoren måste hänsyn också tas till de naturliga bakgrundshalterna i recipienten. Detta eftersom utsläppsnivåer som i normalfallet

innebär en haltökning hos recipienten, i en recipient med naturligt förhöjda bakgrundshalter innebär ingen eller endast en obetydlig haltökning. Arsenik, bly, koppar och krom är ämnen vars naturliga bakgrundshalter är förhöjda i området.

Beträffande arsenik är bakgrundsvärdet så mycket som nästan fyra gånger så hög som gränsvärdesnormen. Omständigheten att den halt som får finnas i recipienten är lägre än den halt som faktiskt finns naturligt för vattendragen är problematiskt och måste rimligen innebära att en felaktig klassificering av vattnet och miljökvalitetsnormen har skett eller att vattnet har påverkats av andra verksamheter. Ännu mer problematiskt blir det beträffande metaller som koppar och krom där hänsyn till bakgrundshalt inte ska tas. Naturligt förhöjda kopparhalter i ett område kan då helt omöjliggöra en etablering av gruvor på platsen. Med anledning av detta vill bolaget hänvisa till lagrådsremissen, "Vattenmiljö och vattenkraft", med förslag till ändringar för vattenkraften och miljökvalitetsnormerna från den 8 mars 2018. Lagrådsremissen innehåller bl.a. förslag om att mark- och miljödomstolen, vid pågående tillståndsprövning, i vissa fall ska begära in ett yttrande från berörd vattenmyndighet om innehållet i en miljökvalitetsnorm och eventuellt behov av ändring av normen. Om vattenmyndigheten sedan finner att det finns skäl för att ändra miljökvalitetsnormerna, kan myndigheten göra detta. Alternativt kan frågan lyftas till regeringen. Syftet är att säkerställa att nödvändiga avvägningar mellan motstående intressen blir gjorda och reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019. Enligt bolaget är nu aktuella miljökvalitetsnormer och vattendrag sådana där sådana överväganden bör göras. Bolaget har i sina villkor och beräkningar tagit hänsyn till bakgrundsvärdena där de är extrema eftersom syftet med reglerna är mer väsentligt. Utifrån en rimlighetsavvägning och troligtvis felsatta miljökvalitetsnormer anser bolaget att mark- och miljödomstolen måste beakta recipientens naturliga tillstånd vid övervägande av villkorshalter.

Slutligen ska också understrykas att föroreningskoncentrationen i närheten av punktkällor i regel är högre än koncentrationerna i vattnet nedströms. Av den anledningen finns enligt artikel 4.4. i dotterdirektivet 2008/105/EG till ramvattendirektivet möjlighet att fastställa s.k. blandningszoner i vilka halterna av ett eller flera ämnen får överskrida gällande miljökvalitetsnormer, förutsatt om detta inte hindrar

att dessa normer uppfylls i övriga delar av vattenförekomsten. Då det i Svartliden är vattenförekomsten Norrbäcken som är recipient för renat vatten så är det först i mätpunkterna i denna bäck som miljö kvalitetsnormer blir relevant. I Norrbäcken bör man betrakta den provisoriska mätpunkten F16 som en sådan blandningszon där miljö kvalitetsnormer kan få överskridas, vilket bör beaktas vid fastställande av de slutliga villkoren.

Metaller

Under den förlängda provotiden har en mängd provtagningar genomförts för att närmare utreda nivån av biotillgänglig halt. Under tidsperioden (1,5 år) har ett gediget provtagningsresultat tagits fram som är tillräckligt säkerställt för att medge en relevant bedömning. Uppmätta värden från de nya provtagningarna har införts i Hifab:s beräkningsmodell och räknats om till nya halter. De beräknade biotillgängliga halterna har därefter jämförts med gällande bedömningsgrund för respektive metall. Resultatet av genomförda provtagningar och jämförelser sammanfattas nedan.

Koppar

Vid jämförelse av beräknade biotillgängliga kopparhalterna i mixzonen med gällande bedömningsgrund för årsmedelhalt framgår att årsmedelvärdet i mixzonen vid en kontinuerlig halt i F13 om 50 µg /l är 0,4 µg /l medan årsmedelvärdet vid en kontinuerlig halt i F13 om 60 µg/l är 0,48 µg /l. Resultatet innebär att de föreslagna haltvillkoren för koppar i F13 understiger bedömningsgrunden (0,5 µg /l) i mixzonen i det närmaste vattendraget, d.v.s. övre delen av Norrbäcken.

Zink

Föreslagna haltvillkor för zink som årsmedelvärde innehålls i mixzonen. Bedömningsgrunden överskrids således inte i den närmaste vattenförekomsten. Vid beräkningen har hänsyn tagits till naturlig bakgrund baserade på modellerade totalhalter i mixzonen vid en kontinuerlig utgående totalhalt om 60 µg /l (Nivå 1) respektive 90 µg /l (Nivå 2).

Kadmium

Beräknade lösta kadmiumhalter i mixzonen baserade på modellerade totalhalter i mixzonen vid en utgående totalhalt om 0,3 µg /l (Nivå 1) medför att beräknade halter i mixzonen ligger under gränsvärdet för årsmedelhalt under hela året. Det finns således ingen risk för att bedömningsgrunden som årsmedelvärde överskrids. Haltvillkoret 1 µg /l (Nivå 2) medför att beräknade halter i mixzonen är lägre än gränsvärdet för maximal tillåten koncentration. Detta är det mest relevanta värdet att jämföra med eftersom haltvillkoret aldrig får överskridas. Bolagets föreslagna villkorsnivåer för kadmium innebär således att bedömningsgrunden i den närmaste vattenförekomsten innehålls.

Krom

Haltvillkoret Nivå 1 15 µg/l medför att beräknade halter i mixzonen ligger under bedömningsgrunden för årsmedelhalt under hela året. Det finns således ingen risk för att bedömningsgrunden som årsmedelvärde överskrids. Haltvillkoret för Nivå 2 om 25 µg /l innebär att beräknade halter i mixzonen ligger under eller i nivå med bedömningsgrunden för årsmedelhalt under större delen av året, med undantag av juni och september till oktober månad. Om halterna endast tillfälligt överskrids kommer dock bedömningsgrunden inte överskridas med det aktuella haltvillkoret för Nivå 2. Här ska också nämnas att eftersom krom binder starkt till organiskt material är det sannolikt att fastläggning av krom kommer ske i myren. Då haltvillkor för Nivå 2 på 25 µg /l knappt medför att bedömningsgrunden överskrids kommer bedömningsgrunden sannolikt inte överskridas i verkligheten. Därmed bedöms även villkor för Nivå 2 avseende krom medföra att god status kan innehållas i Norrbäcken.

Nickel

Föreslagna haltvillkoren för nickel i F13 innebär att gränsvärdesnormen i mixzonen innehålls med mycket god marginal. Inte ens med hänsyn tagen till variationen överskrids gränsvärdet för maximal tillåten koncentration som är 34 µg/l vid haltvillkoret 135 µg/l (Nivå 2).

Arsenik

Bakgrundshalterna av arsenik är förhöjda i recipienten till en nivå som överskrider bedömningsgrundens årsmedelvärde, och överskrids redan i referenspunkterna F5 och F7. Ett överskridande av bedömningsgrundens årsmedelvärde är därmed ofrånkomligt och det kan inte anses rimligt att föreskriva villkor för att understiga begränsningsnormens årsmedelvärde. Det ska också poängteras att enligt HVMFS 2013:19 ska hänsyn tas till den naturliga bakgrundshalten när det gäller arsenik. Genomförda beräkningar visar att, genom att beakta bakgrundshalten, innehålls bedömningsgrundens maximalt tillåtna halt i mixzonen vid en kontinuerlig halt om 40 µg/l under hela året, medan det ligger högre i september och oktober månad för haltvillkoret 50 µg/l (Nivå 2). Här ska tas i beaktande att nuvarande medelhalt på cirka 7 µg/l i F13 inte medför att bedömningsgrunderna överskrids idag i den övre delen av Norrbäcken. De föreslagna haltvillkoren på 40 respektive 50 µg/l motsvarar en medelhalt som är cirka sex respektive sju gånger högre i F13 jämfört med idag. En halt som är sju gånger högre än idag i F16 är dock fortfarande lägre än gällande bedömningsgrunder, såväl vad gäller årsmedel som uppmätt maxhalt. Förhållandet indikerar att en större andel arsenik fastläggs i Middagsmålsmyran i verkligheten än vad modellen visar. Detta innebär att de av bolaget föreslagna haltvillkoren för arsenik sannolikt medför att god status innehålls i Norrbäcken.

Det ska nämnas att reningen av arsenik i det ytterst moderna vattenreningsverket, i enlighet med bästa möjliga teknik, som bäst har lyckats åstadkomma halter om ca 40–45 µg/l, och normalt ca 60–80 µ/l. Vidare har arsenik kemiska egenskaper som skiljer sig från övriga metaller. Reningsåtgärder som har vidtagits i enlighet med bästa möjliga teknik för att minska halterna av andra metaller såsom nickel och zink, har lett till minskade halter, men på grund av arseniks kemiska egenskaper har halterna utgående från klarningsdammen (F13) ej kunnat stabiliseras till lägre nivåer. Uppmätta halter arsenik nedströms verksamheten ligger dock på en fortsatt låg nivå. Eftersom en ändamålsenlig vattenrening med avseende på övriga metaller inte är lätt att få förenlig med vattenreningen i förhållande till arsenik bör villkorshalterna för arsenik höjas. Annars riskerar haltvillkoren för arsenik att förhindra eller försvåra en maximal vattenrening med avseende på övriga metaller. Detta i kombina-

tion med de fluktuationer i haltnivåer som sker under året samt det faktum att verksamhetsutövaren måste hålla sig långt under de tillståndsgivna begränsningsvärdena för att försäkra sig om att inte bryta mot tillståndet är orsaken till att bolaget föreslår att tillståndsvillkor Nivå 1 sätts till 40 µg/l, och för Nivå 2 till 50 µg/l. Under provotiden har produktionen vid gruvan varit begränsad och i villkoren bör det tas hänsyn till att halterna ska kunna innehållas vid en maxproduktion enligt gällande tillstånd. Eftersom de föreslagna halterna sannolikt inte kommer medföra ändrad status i Norrbäcken anser bolaget att halterna är motiverade.

Bly

Modellberäkningarna för bly visar att såväl gränsvärdesnormen för årsmedelvärde som för maximal tillåten koncentration per år innehålls. Avseende bly föreslås därför att halterna i det provisoriska villkoret kvarstår som slutliga villkor.

Suspenderade ämnen

Avseende suspenderade ämnen föreslås att de haltnivåer som föreskrivs i de provisoriska villkoren ska fortsatt gälla.

Kväve

Bolaget har under den förlängda provotiden även utrett hur utsläppet av kväve bäst kan regleras utifrån gällande miljökvalitetsnormer och risk för övergödningspåverkan. Modellberäkningar har genomförts för att klarlägga konsekvensen för recipienten vid olika ammoniumkvävehalter i F13. Halterna NH₃-N har därefter beräknats vid varierande pH och temperatur.

Av genomförda beräkningar framgår att halten summa NH₄-N + NO₃-N inte under någon tidperiod under åren 2007 till 2014 har varit högre än det provisoriska villkoret på 10 mg/l eller det föreslagna slutliga villkoret på 20 mg/l. Mätningarna från perioden oktober 2016 till september 2017 visar att NH₄-N i Norrbäcken i medeltal var 0,006 mg/l och som högst 0,025 mg/l. pH var i medeltal 6,5 och temperaturen 6° C. Detta ger en halt NH₃-N på 0,003 µg/l, således långt under bedömningsgrunden för årsmedelvärde som är 1 µg/l.

Med utgångspunkt i bolagets vattenanalysdata från provtagningspunkt F13 under perioden år 2013 till år 2016 samt från F16 under perioden år 2016 till år 2017 har N/P-kvoter beräknats. Av beräkningarna kan slutsatsen dras att det är relativt säkert att kväve inte begränsar produktionen av växtbiomassa. Därmed finns inget behov av att reglera halten av totalkväve eller nitratkväve. Bolaget föreslår således att det slutliga haltvillkoret för kväve endast reglerar ammoniumkväve. För Nivå 1 föreslås ett slutligt haltvillkor på 20 mg/l och för Nivå 2 föreslås ett slutligt haltvillkor på 25 mg/l.

Mängdvillkor är inte nödvändiga. De mängder av olika ämnen som lämnar verksamheten beror i huvudsak på vattenflöden. Mängden vatten innehållandes olika ämnen som lämnar verksamheten styrs i sin tur främst av klimatfaktorer såsom nederbörd och snösmältning. Således styrs vattenflödena, och därmed mängderna av ämnen som lämnar verksamheten, främst av faktorer som bolaget inte kan påverka som verksamhetsutövare. Vidare är det inte mängderna metaller som har betydelse ur miljösynpunkt, utan de lösta halterna i vatten. Mot bakgrund av svårigheten för bolaget att påverka nederbördsmängder och andra yttre faktorer samt att metallers påverkan främst styrs av lösta halter i vatten, att inga slutliga mängdvillkor ska föreskrivas.

Domskäl

Inledning

Bolaget har gett in en utredning och kompletteringar av densamma avseende frågan om utsläpp till vatten och har även lämnat förslag till slutliga villkor. Villkorsförslagen utgörs av ett första- och andrahandsyrkande avseende halter. Vad gäller mängder menar bolaget i första hand att något mängdvillkor inte ska fastställas och föreslår i andra hand ett villkor om vilka mängder som i så fall skulle gälla för verksamheten. Slutligen har bolaget yrkat att Middagsmålsmyran även fortsättningsvis ska vara primärrecipient och att utredningsföreskriften U2 ska anses fullgjord och därmed avslutas. Länsstyrelsen har framställt egna yrkanden avseende halt- respektive mängdvillkor samt yrkat att provtagningen vid provpunkten F13 (utsläpp från klarningsdammen) ska vara flödesproportionell.

Enligt mark- och miljödomstolen utgör bolagets utredningar tillräckligt underlag för att fastställa villkor avseende utsläpp till vatten under verksamhetens driftskede.

Haltvillkor

Mark- och miljödomstolen bedömer att det finns skäl att fastställa ett slutligt villkor om vilka halter som inte får överskridas under driftskedet och att den provisoriska föreskriften P1 därför ska upphävas. Vad gäller villkorets innehåll gör domstolen följande bedömning.

Opolära alifatiska kolväten

Mark- och miljödomstolen delar länsstyrelsens uppfattning, som framfördes vid huvudförhandlingen, att ett villkor om opolära alifatiska kolväten bättre kan kontrolleras vid någon annan provtagningspunkt än F13 och att denna kontroll bör kunna bestämmas inom ramen för tillsynen av anläggningen. Bolaget framställer numera inte heller något yrkande avseende opolära alifatiska kolväten. Enligt domstolens mening behövs inget villkor avseende opolära alifatiska kolväten för provtagningspunkten F13.

pH och suspenderade ämnen

Beträffande regleringen av pH och suspenderade ämnen är bolaget och länsstyrelsen ense om regleringen. Även mark- och miljödomstolen bedömer att dessa parametrar kan regleras såsom bolaget har föreslagit.

Kväve

Vad gäller utsläppet av kväve har den provisoriska föreskriften P1 reglerat summan av ammoniumkväve och nitratkväve. Bolaget har i sin utredning visat att det framstår som relativt säkert att kvävet inte begränsar produktionen av växtbiomassa och att det därför inte finns något behov av att reglera halten av totalkväve eller nitratkväve. Mark- och miljödomstolen delar denna bedömning och anser således att villkoret endast bör omfatta halten ammoniumkväve (NH₄-N) i provpunkten F13, men på den nivå (10 mg/l) som länsstyrelsen har föreslagit och som bolaget i

andra hand har godtagit. Eftersom det i detta fall är frågan om risk för toxiska effekter får värdet aldrig överskridas.

Metaller och arsenik

Bolagets förslag till villkor för Nivå 1 avseende koppar, nickel och arsenik är upp till 5,6 gånger (5,6; 2 respektive 2,7) så höga jämfört med den provisoriska föreskriften P1. För Nivå 2 är höjningen för koppar, kadmium, nickel och arsenik upp till 4 gånger så hög (4; 2,2; 1,9 respektive 2) jämfört med Nivå 2 i den provisoriska föreskriften P1. Bolaget har tagit fram en modell för beräkning av halter i den s.k. mixzonen som geografiskt sammanfaller med den, nedströms bolagets anläggning, första vattenförekomsten med beslutade miljökvalitetsnormer. Enligt denna beräkning klaras, enligt bolagets uppfattning, miljökvalitetsnormerna med bolagets förslag till reglering av utsläppen från provpunkt F13. Länsstyrelsen anser dock att bolaget inte visat att miljökvalitetsnormerna klaras med bolagets förslag till utsläppsvärden, särskilt avseende arsenik.

Bolagets skäl till föreslagna öknings jämfört med den provisoriska föreskriften är att genomförd modellberäkning visar att det finns utrymme att höja haltvillkoren för koppar, nickel och kväve utan risk för negativa effekter i recipienten samt att haltvillkoren för zink och kadmium kan minskas jämfört med vad bolaget inledningsvis yrkade. Ett annat skäl som presenterats är att bolaget vill säkerställa att villkoren inte blir för stränga eftersom det planerar att i framtiden utnyttja tillståndet fullt ut. Detta genom att processa 500 000 ton malm från den planerade Fäbolidengruvan. Mark- och miljödomstolen noterar att det ännu inte finns något tillstånd enligt miljöbalken för en sådan brytning.

Utsläppen vid provpunkt F13 har kontrollerats under åren 2007–2018 och under hela denna period har bolaget klarat de provisoriska föreskrifterna, utom under sommaren 2014 då pH var för högt. Bolaget löste situationen genom att vattnet innehölls genom pumpning från klarningsdammen till sandmagasinet och att gruvvattnet temporärt innehölls i sandmagasinet och dagbrottet. Bolaget har nu bered-

skap för om en liknande situation skulle inträffa genom att det nu finns installerat en doseringsutrustning för syra vid provpunkt F13.

Bolagets resonemang om att det finns utrymme för att höja vissa haltvillkor är, enligt mark- och miljödomstolen, inte helt förenligt med miljöbalkens regler. Utgångspunkten bör i stället i första hand vara att de allmänna hänsynsreglerna, och då särskilt bestämmelserna om att bästa möjliga teknik, ska användas, att försiktighetsprincipen ska tillämpas, att en rimlighetsavvägning ska göras samt att även gällande miljökvalitetsnormer ska följas (2 kap. 3 och 7 §§ miljöbalken).

Den provning som nu ska göras av de uppskjutna frågorna rörande bl.a. utsläpp till vatten gäller bl.a. vad som är bästa möjliga teknik och i detta fall vad den teknik som bolaget har för vattenrening kan klara för utsläppsnivåer. Mark- och miljödomstolen tar därför som utgångspunkt för regleringen av utsläppen till vatten i punkten F13 de resultat bolaget visat att det klarat under tiden frågan om villkor till vatten varit uppskjuten. De halter för metaller och arsenik som föreskrivits provisoriskt i P1 ska därför fastställas som slutligt villkor för utsläppet av vatten i provpunkt F13. Vad bolaget föreslagit om att marginaler behövs för att kunna utnyttja tillståndet fullt ut medför ingen annan bedömning. Bolaget har heller inte redovisat någon utredning som visar att det finns korrelation mellan mängden processad malm och utsläppta halter av metaller, arsenik, suspenderade ämnen och ammoniumkväve. Med den reglering som mark- och miljödomstolen nu beslutat är det också klart att miljökvalitetsnormerna klaras.

Provtagning m.m.

Som bolaget också har föreslagit ska det anges att halterna avser prover som inte har filterats.

Bolaget har föreslagit att värdena ska gälla som månadsmedelvärden avseende metaller, arsenik, ammoniumkväve och suspenderade ämnen på så sätt att dessa inte får överstiga halterna som redovisas i kolumnen ”Nivå 1” vid fler än tre månads-

medelvärden per år. Halterna som redovisas i kolumnen ”Nivå 2” får aldrig överskridas. Länsstyrelsen har godtagit bolagets förslag.

Mark- och miljödomstolen menar också att regleringen kan ske genom månadsmedelvärden. Det ger möjlighet till viss utjämning av värden på grund av någon förhöjning vid enstaka tillfällen. Domstolen anser dock att månadsmedelvärdena får överskrida Nivå 1 enbart en gång per år. Halterna i Nivå 2 får aldrig överskridas. Provtagning ska, liksom tidigare, ske minst en gång per vecka.

Domstolen anser inte att det är motiverat att provtagningen ska vara flödesproportionell som länsstyrelsen har yrkat. Bolaget har kontroll på utgående flöde genom kontinuerlig flödesmätning. Länsstyrelsens yrkande i detta avseende avslås därför.

Mängdvillkor

Med den reglering av utsläppen i form av värden som baseras på erfarenheter under uppskovstiden och att enbart ett månadsmedelvärde per år får överskridas finner mark- och miljödomstolen att det inte är nödvändigt med ett villkor om högsta mängd utsläpp av metaller och arsenik per år i punkten F13.

Middagsmålsmyran som primärrecipient

Slutligen bör Middagsmålsmyran även fortsättningsvis utgöra primärrecipient under verksamhetens drift. Det behövs dock inget särskilt villkor om detta utan det följer av det allmänna villkoret.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis anser mark- och miljödomstolen att den utredning som bolaget har lämnat utgör ett tillfredsställande underlag för att meddela slutligt villkor avseende utsläpp till vatten under driftskedet. Frågan om utsläpp till vatten i ett efterbehandlat skede är däremot fortsatt uppskjuten till dess slutliga villkor kan med-

delas beträffande detta (se vidare i nästa avsnitt U3 – Efterbehandling och ekonomisk säkerhet).

Domstolen upphäver den provisoriska föreskriften P1 och meddelar ett nytt slutligt villkor (Villkor 32) avseende utsläppshalter för vissa metaller, arsenik, suspenderade ämnen och ammoniumkväve samt för pH. Det bestäms inget villkor avseende opolära alifatiska kolväten eller utsläppt mängd metaller. Inte heller görs någon specifik reglering av Middagsmålsmyran som primärrecipient.

U3 – EFTERBEHANDLING OCH EKONOMISK SÄKERHET

Bakgrund

Även frågorna om villkor för efterbehandling och ekonomisk säkerhet sköts upp i 2012 års tillståndsdom. Som utredningsföreskrift U3 föreskrevs att bolaget skulle utreda och utvärdera utformningen av åtgärder för återställning och för att avhjälpa skador och olägenheter för miljön som föranleds av verksamheten. I samband med inlämnandet av prøvotidsredovisningen U3 skulle bolaget dessutom ge in dels ett förslag till villkor rörande ekonomisk säkerhet, dels en uppdaterad efterbehandlingsplan med förslag till såväl villkor för utsläpp till vatten i efterbehandlingskedet som, i förekommande fall, villkor i övrigt. Efter yrkande från bolaget har domstolen beslutat att förlänga tiden för att lämna in utredningen enligt utredningsföreskrift U3 (aktbilaga 188).

En provisorisk föreskrift för ställande av ekonomisk säkerhet föreskrevs (P3) om att bolaget ska – utöver vad som hittills avsatts som ekonomisk säkerhet för kostnaderna för efterbehandling och andra återställningsåtgärder som den tillståndsgivna verksamheten kan föranleda – varje kvartal avsätta ytterligare 4 kr per ton hanterad malm. Som slutligt Villkor nr 25 föreskrevs även att en slutlig efterbehandlingsplan ska tillställas mark- och miljödomstolen i god tid innan verksamheten upphör och att vid efterbehandling av något delområde ska anmälan ske till tillsynsmyndigheten.

Sedan prøvotidsredovisningen kungjorts har länsstyrelsen under skriftväxlingen väckt frågan om att höja den ekonomiska säkerheten. Naturvårdsverket har i sin tur anfört att domstolen ska förordna en sakkunnig att göra en oberoende kvalificerad bedömning.

I det följande redovisas bolagets yrkanden, vad motparter och remissinstanser har redovisat för inställning till dem och eventuella egna yrkanden samt bolagets inställning till dessa. Därefter redogörs för den utredning som bolaget har presenterat. Slutligen följer mark- och miljödomstolens bedömning i de tre delfrågorna – behovet av en oberoende kvalificerad bedömning, den uppskjutna frågan om efterbehandling och den ekonomiska säkerheten.

Yrkanden m.m.

Bolagets yrkanden

Bolaget kom i april 2017 in med prøvotidsredovisning för utredningsföreskriften U3 (aktbilaga 189), vilken därefter kompletterades (aktbilaga 230). Bolaget har därefter yttrat sig skriftligen fyra gånger under remissförfarandet i detta avseende (aktbilaga 213, 218, 259 och 295).

Vid huvudförhandlingen framställde bolaget följande yrkanden beträffande frågan om efterbehandling (aktbilaga 312).

Bolaget yrkar att prøvotiden för utredningsföreskriften U3 ska avslutas.

I första hand yrkar bolaget att domstolen ska godkänna bolagets utredning avseende efterbehandling och fastställa följande villkor för bräddvatten från dagbrottet som årsmedelvärden.

Parameter	Bräddat vatten från dagbrott
Nickel	240 µg/l
Zink	450 µg/l
Koppar	30 µg/l
Arsenik	100 µg/l
Bly	10 µg/l
Kadmium	4,5 µg/l
Krom	25 µg/l

I andra hand yrkar bolaget att följande villkor för bräddvatten från dagbrottet som årsmedelvärden ska fastställas.

Parameter	Bräddat vatten från dagbrott från år 0 till och med år 5	Bräddat vatten från dagbrott från och med år 6
Nickel	240 µg/l	240 µg/l
Zink	450 µg/l	245 µg/l
Koppar	30 µg/l	10 µg/l
Arsenik	100 µg/l	75 µg/l
Bly	10 µg/l	10 µg/l
Kadmium	4,5 µg/l	4,5 µg/l
Krom	25 µg/l	25 µg/l

Bolaget har även framställt yrkanden i fråga om den ekonomiska säkerheten. Bolaget yrkar i första hand att säkerheten ska bestämmas till 36 683 925 kr avsatt på pantförskrivet konto eller bankgaranti till förmån för länsstyrelsen och att avsättningen ska ske på sätt som är föreskrivet i deldom av den 30 november 2012 i mål M 1704-10, alltså att bolaget varje kvartal ska avsätta 4 kr per ton hanterad malm.

Bolaget yrkar i andra hand att säkerheten ska bestämmas till 36 683 925 kr och, om domstolen inte godkänner att avsättning sker som det är föreskrivet i deldom den 30 november 2012, att ett belopp om 4 200 000 kr lämnas genom en bankgaranti såsom komplement till redan avsatta medel som finns på pantförskrivet konto till förmån för länsstyrelsen.

Bolaget yrkar även att länsstyrelsen alltjämt ska ges möjlighet att eftersom efterbehandling sker återbetala avsatta medel till bolaget i den mån medlen motsvarar de kostnader och åtgärder som är nödvändiga och i denna dom godkända för efterbehandlingen.

Inställning till bolagets yrkanden och egna yrkanden

Vid den skriftliga handläggningen i målet och vid huvudförhandlingen har motparter och remissinstanser beretts tillfälle att yttra sig över den presenterade utredningen enligt utredningsföreskriften U3 samt över vad bolaget har yrkat och i övrigt anfört.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har yttrat sig skriftligen vid sex tillfällen (aktbilaga 208, 211, 215, 222, 240 och 257).

Under den skriftliga handläggningen har länsstyrelsen framställt ett yrkande om att domstolen förordnar att en andrapartsgranskning av de geohydrologiska bedömningarna av stängningsåtgärderna i sandmagasinet utförs. Länsstyrelsen har även yrkat att domstolen förordnar att en oberoende bedömning av efterbehandlingskostnaderna ska utföras för att ligga till grund för beslut om höjning av den ekonomiska säkerheten.

Med anledning av bolagets yrkanden har länsstyrelsen vid huvudförhandlingen framställt följande egna yrkanden (aktbilaga 310).

Länsstyrelsen yrkar att det ska föreskrivas ett *villkor om efterbehandling av sandmagasin* med följande lydelse.

Kvalificerad täckning av beachen i sandmagasinet i enlighet med ingiven efterbehandlingsplan ska vara genomförd inom fem år från det att domen har vunnit laga kraft.

Länsstyrelsen yrkar vidare att det ska föreskrivas ett *villkor om detaljprojektering av utskov* enligt följande.

Bolaget ska inom ett år från det att domen har vunnit laga kraft lämna in en detaljprojektering av utskov från sand- och klarningsmagasin till domstolen. I den ska även frågan om att anlägga utskov i berg utredas.

Länsstyrelsen yrkar att domstolen *klargör att den nu meddelade domen innebär att bolaget kan riva dammkroppen mellan klarningsmagasinet och sandmagasinet* eftersom det eventuellt innebär en vattenverksamhet.

Länsstyrelsen yrkar att domstolen också föreskriver ett *villkor om efterbehandling av gråbergssupplag* med följande lydelse.

Efterbehandlingen av gråbergssupplaget ska vara slutförd inom fem år från att domen har vunnit laga kraft.

Slutligen yrkar länsstyrelsen att domstolen meddelar följande *villkor beträffande bräddvatten*.

Efterbehandling enligt redovisad plan ska ske i sådan tidsmässig ordning att högre halter än följande inte bräddar till Svartlidbäcken som årsmedelvärden.

Parameter	
Nickel	240 µg/l
Zink	245 µg/l
Koppar	10 µg/l
Arsenik	40 µg/l
Bly	10 µg/l
Kadmium	2,5 µg/l
Krom	25 µg/l

Beträffande frågan om den ekonomiska säkerheten yrkar länsstyrelsen att den ska bestämmas till 46 miljoner kr plus 600 000 kr avseende kostnad för vattenrening under fem år. Beloppet är framräknat med ett 20-procentigt påslag som osäkerhetsmarginal och med ett 5-procentigt påslag för projekteringskostnader. Länsstyrelsen tillstyrker bolagets yrkande om att myndigheten även fortsatt bör ha möjlighet att medge återbetalning under förutsättning att utförd åtgärd har visats ge avsedd effekt. Enligt länsstyrelsen ska säkerheten vara inlämnad i sin helhet senast en månad efter att domstolens beslut i den delen vunnit laga kraft.

Naturvårdsverket (aktbilaga 205, 224, 245, 269 och 291)

Naturvårdsverket bestrider bolagets yrkanden om godkännande av bolagets utredning avseende efterbehandling och fastställande om utsläppsvillkor för bräddvatten från dagbrottet samt avslutande av den uppskjutna frågan. Naturvårdsverket yrkar att domstolen förordnar om fortsatt provotid. Naturvårdsverket yrkar för egen del att mark- och miljödomstolen ska förordna att sakkunnig ska utföra en oberoende kvalificerad bedömning av efterbehandlingsåtgärderna vid och efter stängning av avfallsanläggningarna och den övriga gruvverksamheten. Naturvårdsverket bestrider

bolagets yrkande om godkännande av ekonomisk säkerhet och om att länsstyrelsen ska ha möjlighet att sänka storleken på den.

Miljö- och samhällsnämnden Lycksele kommun (aktbilaga 207, 239, 256, 274, 284)

Nämnden ser inga hinder för att godkänna bolagets utredning för efterbehandling och att provotiden för U3 kan avslutas. Nämnden anser dock att av bolaget föreslagna utsläppsvillkor för bräddvattnet är anmärkningsvärt höga och alltför generöst satta utifrån utsläppsvillkor vid drift av gruvan, målsättning med vattendirektivet och Paubäckens höga naturvärden.

Vapstens sameby (aktbilaga 244)

Vapstens sameby anför att det finns ett behov av att låta en andra part granska de rapporter och förslag som bolagets konsulter har lämnat.

Övriga

Havs- och vattenmyndigheten (aktbilaga 194) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (aktbilaga 199) avstår från att yttra sig i frågan. Kammarkollegiet (aktbilaga 241) anför att kollegiet inte för talan i målet. Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen i Storumans kommun (aktbilaga 206) anför att den inte har några synpunkter. Vattenmyndigheten har framhållit möjlighet till återbetalning av den ekonomiska säkerheten som incitament för ett proaktivt efterbehandlingsarbete, men har samtidigt förespråkat en återhållsamhet i detta avseende (aktbilaga 270).

Bolagets inställning till framställda yrkanden

Särskild granskning

Bolaget (aktbilaga 277 och 295) bestrider yrkandena om att domstolen ska förordna en sakkunnig att utföra en oberoende kvalificerad bedömning.

Efterbehandling

Bolaget bestrider länsstyrelsens yrkanden om efterbehandling av sandmagasin och av gråberg inom viss tid. Vidare bestrids yrkandet om villkor beträffande detaljprojektering av utskov. Bolaget anser att det inte är nödvändigt att domstolen slår fast att den meddelade domen innebär att bolaget kan riva dammkroppen mellan klar-

ningsmagasinet och sandmagasinet eftersom bolaget kommer att söka tillstånd för detta om det är nödvändigt. Bolaget bestrider länsstyrelsens yrkande om bräddvatten.

Ekonomisk säkerhet

Bolaget bestrider länsstyrelsens yrkande om villkor för ekonomisk säkerhet.

Bolagets utredning

Bolaget kom i april 2017 in med prøvotidsredovisning för utredningsföreskriften U3 (aktbilaga 189). Bolaget har därefter låtit Golder Associates (Golder), Mark & Miljö Hydrosense (Hydrosense) och Pelagia Nature and Environment AB (Pelagia) utföra kompletterande utredningar och förtydligande av material och utfört en uppdaterad kostnadsbedömning (aktbilaga 230).

Av bolagets redovisning av utredningen framgår bl.a. följande.

Med beaktande av hur verksamheten vid Svartlidengruvan har utvecklats och med hänsyn till nuvarande förutsättningar föreslås att efterbehandlingen sker i enlighet med bifogad efterbehandlingsplan. Bolaget har gjort flera överväganden kring vilka typer av efterbehandlingsåtgärder som bör användas inom respektive delområde samt även övervägt hur efterbehandlingen kan ske på bästa sätt utifrån en integrerad helhet.

Utifrån resultatet av genomförda utredningar föreslår bolaget en efterbehandling bestående av följande åtgärder.

Efter avslutad drift föreslås maskiner demonteras och installationer som hör till byggnaderna avyttras. Därefter avetablas byggnaderna och rivningsmaterial sorteras i lämpliga fraktioner. Eventuellt förorenade markområden kommer undersökas och vid behov saneras till mindre känslig markanvändning. Marken planeras slutligen återställas genom växtetablering alternativt plantering av skog.

Sandmagasinets beach ovanför vattenytan föreslås täckas med kvalificerad täckning och i övriga delar med vattenöverdämning. Delar utan enkel täckning och där vattendjupet är <1 m kommer att muddras och muddrat material kommer placeras i område där vattendjupet är >1 m. Därefter planeras den avskiljande dammkonstruktionen mellan sandmagasinet och klarningsdammen öppnas upp så att sand- och klarningsmagasin bildar en gemensam vattenspegel. Delar av den redan skapade beachen kommer besås.

Diken inom verksamhetsområdet föreslås justeras genom förlängning, fördjupning, grävas av eller fyllas igen där det anses behövas för att säkerställa en lämplig avrinning på ett kontrollerat sätt.

Gråbergsupplaget planeras att släntas ut där det behövs. PAF-celler täcks med kvalificerad täckning och övrigt gråberg på överytan av gråbergsupplaget täcks med 1 m skyddstäckning. De översta centimetrarna i skyddstäckningen består av yttjordens organiska andel för att eventuellt kunna harva in materialet i skyddstäckningen innan vegetering. Gråbergsupplagets slänter är redan täckta med morän från de vidtagna successiva efterbehandlingsåtgärderna och tillsynsmyndigheten har informerats.

De vägar som krävs för kontrollperioden eller som är värdefulla för den framtida markanvändningen föreslås behållas. Övriga vägar planeras tas bort och eventuellt harvas organiskt material in i ytskiktet och vegeteras.

Vattenfyllning av dagbrott efter avslutad deponering med anläggande av långtidsstabil utlopp föreslås.

Underjordsrampen föreslås förseglas med cirka 25 m gråberg i enlighet med Bergstatens beslut av den 22 september 2016, dnr 24-773-2016.

De bassänger som har använts till vattenrening föreslås tömmas och släntas ut/fyllas med morän för att underlätta återetablering av växter.

För de överväganden och utredningar som ligger till grund för beräkningar av värden m.m. hänvisas till efterbehandlingsplanen med tillhörande bilagor.

Vad gäller haltvillkor för utgående bräddvatten från dagbrottssjön visar genomförda beräkningar att halterna i bräddvattnet från dagbrottet är högre än innan jämvikt har infunnit sig. Enligt beräkningarna förväntas jämvikt i dagbrottet uppnås efter en tidsperiod om ca fem år efter att bräddningsnivån i dagbrottet uppnåtts. Bräddningsnivån beräknas nås efter ca 11 år med en anrikningssandsdeponering om 500 000 ton per år. Skälen för att jämvikt först uppnås efter ca fem års bräddning är beroende på de blandade vattenflöden som tillförs dagbrottssjön från det kombinerade sand- och klarningsmagasinet. Detta innebär att det är möjligt för bolaget att innehålla lägre villkorshalter efter att jämvikten har uppnåtts och detta sker efter en femårsperiod av bräddning. Det föreslås således att två skilda villkorsnivåer ska föreskrivas där en nivå gäller för de första fem åren efter att bräddning har påbörjats från dagbrottsjön och en nivå för den efterföljande tiden. De föreslagna halterna är beräknade utifrån deponering av oavvattnad anrikningssand upp till nivån +441 m.ö.h. i Svartlidens dagbrott (Fas 2) samt tillflöde av gemensamt vatten från sand/klarningsdamm till dagbrottet.

Inga av de föreslagna haltvillkoren ut från dagbrottet försämrar möjligheten att uppnå god kemisk status i Paubäcken. I efterbehandlingsplanen beskrivs utförligt hur föreslagna haltvillkor relaterar till haltpåslag i Paubäcken.

Domskäl

Inledning

I det följande redogörs för miljödomstolens bedömning i de tre delfrågorna – yrkandet om att domstolen ska förordna en sakkunnig att utföra en oberoende kvalificerad bedömning, den uppskjutna frågan om efterbehandling och den ekonomiska säkerheten. Avsnittet avslutas med en sammanfattning av domstolens ställningstaganden i nämnda frågor samt om det kvarstår några eventuella frågor i detta avseende.

Finns det något behov av att förordna om sakkunnig?

Naturvårdsverket har yrkat att domstolen ska förordna en sakkunnig att utföra en oberoende kvalificerad bedömning, vilket länsstyrelsen också under skriftväxlingen har efterfrågat. Såväl länsstyrelsen som Naturvårdsverket har ifrågasatt underlaget och bedömningarna beträffande efterbehandlingen av den vattentäckta delen av dammkonstruktionen. Naturvårdsverket har också bl.a. invänt mot utredningen beträffande stängningen av gråbergssupplaget samt anfört att underlaget behöver granskas vad gäller kostnader för efterbehandlingsåtgärderna.

Bolaget har i sin tur bestritt yrkandena om att domstolen ska förordna om ytterligare utredning.

Naturvårdsverket har till stöd för sin talan bl.a. anfört att det enligt 64 § 4 förordningen (2013:319) om utvinningsavfall (utvinningsavfallsförordningen) åligger verksamhetsutövare att i samband med ansökan informera tillståndsmyndigheten om den säkerhet som i fråga om en utvinningsavfallsanläggning enligt en oberoende kvalificerad bedömning krävs enligt 15 kap. 34 § miljöbalken samt den hänsyn som har tagits till en eventuell oplanerad eller tidigarelagd stängning av anläggningen och de merkostnader som en sådan stängning kan medföra. Verket har vidare anfört att bestämmelsen genomför i svensk rätt artikel 14.2 b i utvinningsavfallsdirektivet (2006/21/EG) samt artikel 1.1 g och 1.2 i EU-kommissionens efterföljande genomförandebeslut 2009/335/EG som anger att bedömningen ska utföras av en oberoende och kvalificerad tredje part.

Av 22 kap. 12 § miljöbalken följer att sakkunniga kan förordnas att efter undersökning avge utlåtande i målet om det för bedömningen behövs någon särskild utredning eller värdering. Vidare framgår att utvinningsavfallsdirektivet och EU-kommissionens beslut uppställer krav på bedömning i nu aktuellt avseende av en oberoende, tredje part. Även utvinningsavfallsförordningen ställer krav på en oberoende, kvalificerad bedömning – det ska dock noteras att den efter ändring av miljöbalken numera hänvisar till ett felaktigt lagrum (15 kap. 34 § i stället för 15 kap. 35 § miljöbalken).

Enligt mark- och miljödomstolens mening kan kravet på en oberoende kvalificerad bedömning utförd av en tredje part inte *i sig* innebära ett krav på ett utlåtande från av domstolen förordnad sakkunnig. Ett förordnande om ytterligare utredning ska endast ske om det bedöms finnas något behov av detta. I detta mål har bolaget redovisat en utredning om efterbehandlingsåtgärder och kostnader för dessa, vilken har utförts av bolaget anlitate externa konsulter. Enligt domstolens mening uppfyller den presenterade utredningen kravet på en oberoende kvalificerad bedömning utförd av tredje part. Domstolen finner vidare inte skäl att ifrågasätta den presenterade utredningen och bedömer att den kan ligga till grund för den fortsatta prövningen. Det gäller såväl frågan om efterbehandlingsåtgärder som kostnadsunderlag för bedömning av den ekonomiska säkerhetens storlek. Mark- och miljödomstolen avslår därför yrkandet om att domstolen enligt 22 kap. 12 § miljöbalken ska förordna om sakkunniga att efter förberedande undersökning avge utlåtande i målet.

Domstolen uppmärksammar dock att det kan finnas skäl att göra en annan bedömning av behovet av ytterligare granskning efter att den slutliga efterbehandlingsplanen har getts in i målet (se Villkor 25 som anger att den ska tillställas domstolen i god tid innan verksamheten upphör). Detsamma gäller efter att detaljprojektering avseende utskov har getts in.

Vilka villkor m.m. ska föreskrivas?

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen ska föreskriva slutliga villkor i fråga om bräddvatten från dagbrottet. Vid huvudförhandlingen har länsstyrelsen anslutit till denna bedömning, men har yrkat att andra villkorsnivåer ska bestämmas. Vidare har länsstyrelsen yrkat att domstolen ska föreskriva villkor om efterbehandling av sandmagasin respektive gråbergssupplag samt om detaljprojektering av utskov. Länsstyrelsen har också yrkat att domstolen ska klargöra vad domen innebär såvitt avser möjligheten att riva dammkropp. Slutligen har även framställts yrkanden om att storleken på den ekonomiska säkerheten ska höjas. I det följande redovisar domstolen sina överväganden i dessa delar.

Efterbehandling av sandmagasin

Länsstyrelsen har yrkat att det ska föreskrivas ett villkor som anger att kvalificerad täckning av den s.k. beachen i sandmagasinet i enlighet med ingiven efterbehandlingsplan ska vara genomförd inom fem år från det att domen har vunnit laga kraft. Som skäl för detta har länsstyrelsen vid huvudförhandlingen anfört att någon ytterligare deponering i sandmagasinet inte kommer att ske och att kvalificerad täckning är önskvärd dels för att det medför minskad vittring och dels för att erfarenheter kan vinnas avseende vilken effekt detta medför för pågående vittring och därmed även avseende utsläppta metaller.

Bolaget menar att det inte ska fastställas något villkor om sandmagasinet. Det är enligt bolaget, i och för sig, godtagbart att åtgärder ska genomföras enligt efterbehandlingsplanen, men inte att det sätts en tidsgräns för när åtgärderna ska vara genomförda. Bolaget har dock redan genomfört vissa efterbehandlingsåtgärder på gråbergssupplaget där kanterna täckts över och släntats av.

Vid den tidigare tillståndsprövningen enligt 2012 års deldom fanns en efterbehandlingsplan som redovisade åtgärder som i huvudsak skulle genomföras avseende markområden, dagbrott och underjordsgruva, gråbergssupplag och sandmagasin. Mark- och miljödomstolen meddelade ett villkor om att slutlig efterbehandlingsplan ska tillställas mark- och miljödomstolen i god tid innan verksamheten upphör och att vid efterbehandling av något delområde ska anmälan ske till tillsynsmyndigheten (Villkor 25), en provisorisk föreskrift om ekonomisk säkerhet och beträffande villkor om utsläpp till vatten uttalade domstolen följande. ”Det kan inte bedömas komma att bli aktuellt att avsluta dagbrottet eller sandmagasinet under den aktuella utredningstiden och följaktligen inte heller att efterbehandla något av dem. Det finns därmed inte heller anledning att ha någon provisorisk föreskrift för utsläpp från det efterbehandlade dagbrottet eller från den så kallade Svartlidsjön.” Domstolen meddelade också utredningsföreskriften, U2. Utredningstiden sattes till den 1 april 2014, dvs. ca 14 månader från det att deldomen meddelades.

Mark- och miljödomstolen tolkar tidigare beslut och vad som faktiskt har genomförts avseende efterbehandling att domstolen redan vid tillståndsprövningen enligt

2012 års dom utgick från att efterbehandlingsåtgärder skulle kunna genomföras successivt även om det inte föreskrevs något villkor med den innebörden. Vidare har sandmagasinet upphört att användas för deponering av anrikningssand. Sådan deponering sker numera i den östra delen av dagbrottet. Av de skäl länsstyrelsen framfört bör därför ett slutligt villkor avseende efterbehandling av den s.k. beachen fastställas (Villkor 33).

Frågan är här efter om villkoret, i enlighet med vad länsstyrelsen har yrkat men som bolaget har motsatt sig, bör tidsbestämmas. Domstolen delar länsstyrelsens bedömning att det finns goda skäl för detta. Det innebär en miljömässig fördel att så snart som möjligt begränsa vittringen och utsläppen. Erfarenheterna från detta kan också vara värdefulla för den övriga efterbehandlingen av verksamhetsområdet. Enligt domstolens mening överväger detta de eventuella olägenheter och ökade kostnader det kan innebära för bolaget att inte samordna täckningen med övrig efterbehandling. Tidsgränsen bör bestämmas till fem år från det att denna dom har vunnit laga kraft, för att så snart som möjligt minska vittringen från sandmagasinet och för att i god tid erhålla erfarenheter till nytta för den fortsatta efterbehandlingen.

Villkoret bör kombineras med en delegation till tillsynsmyndigheten att meddela de ytterligare villkor som kan behövas beträffande utförandekontroll av genomförandet av åtgärderna. Vidare ska tillsynsmyndigheten även bemyndigas att bestämma de villkor som behövs för att följa upp funktionen av täckningen.

Efterbehandling av gråbergsupplag

Länsstyrelsen har även yrkat att domstolen ska föreskriva ett villkor om att efterbehandlingen av gråbergsupplaget ska vara slutförd inom fem år från att domen har vunnit laga kraft. Bolaget har bestritt länsstyrelsens förslag i sin helhet och anfört att det visserligen inte pågår någon brytning av malm i Svartliden för närvarande, men att det finns en mineralisering kvar som framgent skulle kunna bli aktuell för detta. Enligt bolaget skulle det då finnas behov av att fortsätta deponering av gråberg på upplagen.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det finns betydande miljömässiga fördelar med att redan i dag efterbehandla gråbergsupplaget. Samtidigt finns det ett befogat intresse för bolaget att inom ramen för det meddelade tillståndet fortsatt kunna deponera ytterligare gråberg, för det fall brytning skulle återupptas i Svartliden. Mot denna bakgrund är det inte lämpligt att i detta skede förordna om en skyldighet att efterbehandla upplaget. Länsstyrelsens yrkande i detta avseende avslås därför.

Utskov

Länsstyrelsen har yrkat att bolaget ska, inom ett år från det att domen vunnit laga kraft, lämna in en detaljprojektering av utskov från sand- och klarningsmagasin till domstolen. I denna ska även frågan om att anlägga utskov i berg utredas. Bolaget har bestritt länsstyrelsens yrkande i dess helhet.

I den uppdaterade efterbehandlingsplanen (aktbilaga 189) anges att det finns två olika lösningar för framtida utskov. Den ena lösningen är att bibehålla nuvarande utskov med fortsatt bräddning av överskottsvatten till Middagsmålsmyran och den andra lösningen är att anlägga ett nytt utskov för att leda vatten in till det vattenfyllda dagbrottet. Bolaget har vid huvudförhandlingen uppgett att det planerar att anlägga ett nytt utskov i norra dammen för att leda vatten till dagbrottet och att befintligt utskov mot Middagsmålsmyran (vid läge för F13) ska, i efterbehandlingskedet, byggas om för att fungera som nödutskov. Vidare planeras även för att anlägga ett bräddvattenutlopp från dagbrottet till Svartlidbäcken i läge längs Svartlidbäckens tidigare fåra. Detaljprojekteringen av utskoven kommer, enligt bolaget, att ske i samband med att den slutliga efterbehandlingsplanen ska ges in till domstolen.

I bilaga G till efterbehandlingsplanen anges som rekommendation gällande konstruktionen av ett långtidsstabil utskov mot dagbrottet att den principiella ansatsen som gjorts i utredningen kan användas. Den innebär anläggande av en bred tröskel i morän med flack lutning och erosionsskydd av växtlighet och att samma princip kan användas för nödutskovet (som i nuvarande utformning inte är långtidsstabil). Nivån för nödutskovet bör, enligt utredningen, ligga någon/några decimeter högre än utskovet mot dagbrottet. Vidare anges att medel bör avsättas för utredning av grundläggande designparametrar. Det påpekas också att studien utgår från ett anta-

get behov att anlägga tröskeln i naturlig mark, men att det inte studerats om berg finns tillgängligt på lämplig nivå för att, som en alternativ lösning, anlägga en kanal som kompletteras med en bergtröskel som kompletteras med ytterligare en kanal in mot önskad slutlig sträckning. Bräddavloppet från dagbrottet mot Svartlidbäcken anläggs enligt samma kriterier som för utlopp från det kombinerade sandmagasinet och klarningsdammen.

Som nämnts anger Villkor 25 i 2012 års tillståndsdom att en slutlig efterbehandlingsplan ska tillställas mark- och miljödomstolen i god tid innan verksamheten upphör och att vid efterbehandling av något delområde ska anmälan ske till tillsynsmyndigheten. Bolaget har vid huvudförhandlingen uppgett att det planerar fortsatt drift i uppskattningsvis 16 år till och att en slutlig efterbehandlingsplan kommer att lämnas in till domstolen ca 6 månader innan driften planeras upphöra.

Mark- och miljödomstolen delar länsstyrelsens uppfattning att utformningen av långtidsstabila utskov är en angelägen fråga att få belyst i efterbehandlingsplanen, i synnerhet då utredningen visar att det saknas exempel på liknande konstruktioner. Detta gäller även utskovet från dagbrottet till Svartlidbäcken. Den slutliga efterbehandlingsplanen ska lämnas in i god tid innan verksamheten upphör. Den tidplan som bolaget skisserat för när detaljprojekteringen ska ske och lämnas in bedöms dock vara alltför långt fram i tiden. Enligt mark- och miljödomstolen behöver ett inlämnande ske i så pass god tid att domstolen hinner förordna om dammsäkerhets-sakkunnig för att granska den föreslagna utskovskonstruktionen och genomföra sedvanlig remissbehandling så att eventuella villkor avseende den uppskjutna frågan om villkor för efterbehandling hinner beslutas innan verksamheten vid Svartlidengruvan läggs ned. Enligt domstolens mening torde den tiden vara minst ett par år innan planerat avslut av verksamheten. Ett särskilt villkor om detta bör därför föreskrivas. Tiden bör bestämmas till senast två år innan verksamheten i Svartlidengruvan läggs ned (Villkor 34).

Klargörande beträffande rivning av dammkropp

Länsstyrelsen har också framställt yrkande om att domstolen ska klargöra att den nu meddelade domen innebär att bolaget kan riva dammkroppen mellan klarnings-

magasinet och sandmagasinet då detta eventuellt innebär en vattenverksamhet. Bolaget har framfört att det är onödigt med ett sådant klargörande och att det kommer att söka tillstånd om det krävs för någon av åtgärderna.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att frågan om en viss åtgärd eller verksamhet är vattenverksamhet och i så fall omfattas av tillstånd- eller anmälningsplikt i första hand ska avgöras av tillsynsmyndigheten. Det saknas förutsättningar för domstolen att inom ramen för prövning av nu uppskjuten fråga avgöra en sådan fråga på förhand. Detta är i stället något som länsstyrelsen får ta ställning till när frågan aktualiseras. Länsstyrelsens yrkande i denna del ska därför avslås.

Bräddning från dagbrott i efterbehandlat skede

Bolaget har i första hand yrkat att det fastställs halter som årsmedelvärden för bräddvatten från dagbrottet till Svartlidbäcken för nickel, zink, koppar, arsenik, bly, kadmium och krom. I andra hand har bolaget yrkat att de i första hand yrkade halterna ska gälla från år noll till och med år fem och att samma halter förutom för zink, koppar och arsenik ska gälla från och med år sex. För zink, koppar och arsenik är de yrkade halterna lägre än de som yrkas för de första sex åren.

Länsstyrelsen har i sin tur yrkat att det meddelas villkor som överensstämmer med bolagets förslag till villkor från och med år sex utom för arsenik där länsstyrelsens villkor är lägre. Enligt yrkandet ska villkoret dessutom gälla direkt när bräddning sker. Naturvårdsverket har bestritt bolagets yrkanden beträffande bräddvillkor.

På grund av att verksamheten alltjämt fortgår och någon slutlig efterbehandlingsplan ännu inte finns att tillgå finner mark- och miljödomstolen att det i detta skede saknas förutsättningar att föreskriva något slutligt villkor avseende bräddvatten från dagbrottet i ett efterbehandlat skede.

Som mark- och miljödomstolen har redogjort för ovan bedömdes det vid den tidigare prövningen enligt 2012 års deldom att det under prövotiden inte behövdes någon provisorisk föreskrift avseende bräddning från dagbrottet. Ett skäl till detta var att det inte bedömdes bli aktuellt att avsluta frågan om dagbrottet eller sandmagasinet

under den då aktuella, relativt korta, utredningstiden. Numera bedöms verksamheten kunna pågå i ytterligare 16 år och en slutlig efterbehandlingsplan ligger därför långt fram i tiden. Frågan om bräddvatten bör därför ändå regleras. Mot denna bakgrund och eftersom domstolen nu förordnar om viss efterbehandlingsåtgärd (Villkor 33) är det lämpligt att nu meddela en provisorisk föreskrift beträffande utsläpp av vissa metaller och arsenik till vatten i ett efterbehandlat skede (P4).

Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att de av bolaget och länsstyrelsen föreslagna villkoren för utsläpp av bräddvatten från dagbrottet i detta avseende ligger på en allt för hög nivå. Även i detta fall har bolaget utgått från vilken miljö kvalitetsnorm som gäller i vattenförekomsten, i stället för att utreda vilka åtgärder som kan genomföras, t.ex. rening av vatten i det befintliga vattenreningsverket och eventuellt dosering av kalk eller annan fällningskemikalie direkt i dagbrottet. Domstolen finner därför att den provisoriska föreskriften ska ta sin utgångspunkt i de halter avseende zink, kadmium, nickel och arsenik som redan har föreskrivits i Villkor 29, som avser högsta tillåtna halter i Svartlidbäcken i provpunkt S3. Dessa halter har i sin tur sitt ursprung i Naturvårdsverkets rapport 4913 ”Bedömningsgrunder för miljö kvalitet – Sjöar och vattendrag”. Värdena som föreskrivs i Villkor 29 för metaller och arsenik ligger inom vad som i rapporten benämns klass 3 (måttligt höga halter), där bedömningen är att biologiska effekter kan förekomma. Bedömningsgrunderna innehåller också värden för koppar, bly och krom. Eftersom det vatten som kommer att brädda från dagbrottet i ett efterbehandlat skede har sitt ursprung i både gråbergsupplag och sandmagasin är det nödvändigt att också reglera halterna för koppar, bly och krom. Dessa bör regleras på motsvarande sätt, dvs. koppar (9 µg/l), bly (3 µg/l) och krom (15 µg/l). Samtliga dessa värden har bolaget visat sig väl kunna innehålla, varför det saknas skäl för ytterligare marginaler. Värdena ska dock föreskrivas som årsmedelvärden.

Något skäl att reglera ammoniumkväve behövs dock inte i ett efterbehandlat skede. Källan till ammoniumkväve är sprängämnesrester från gruva och nedbrytningsprodukter från anrikningen, vilket inte uppkommer i ett efterbehandlat skede.

På samma sätt som i Villkor 29 bör föreskrivas att Svartlidbäckens vatten ska kontrolleras i provpunkt S3 genom regelbunden provtagning och att analys ska ske minst en gång per månad när rinnande vatten finns i provpunkten. Dessutom ska bolaget mäta flödet i utskovet från dagbrottet till Svartlidbäcken. Det ger möjlighet för tillsynsmyndigheten att ytterligare att bättre följa utsläppen från det efterbehandlade området.

Övrigt

Det ska därutöver föreskrivas ett villkor som klargör den fortsatta handläggningen av målet. Bolaget har en skyldighet att, inom ramen för egenkontrollen, följa hur halterna i vattnen utvecklar sig till dess den slutliga efterbehandlingsplanen ges in. Ett särskilt villkor ska föreskrivas om att bolaget, i samband med ingivande av efterbehandlingsplan, ska lämna in förslag om slutliga villkor för bräddvatten från dagbrottet i efterbehandlat skede och för efterbehandling, så att dessa kvarvarande uppskjutna frågor därefter kan avslutas (Villkor 35).

Sammanfattning

Sammanfattningsvis föreskriver mark- och miljödomstolen ett slutligt villkor om efterbehandling gällande kvalificerad täckning av beachen i sandmagasinet. Villkor föreskrivs även om när bolaget ska ge in detaljprojektering för utskov och om att det ska presentera förslag till slutliga villkor för utsläpp till vatten i efterbehandlat skede och för efterbehandling. Domstolen meddelar vidare en provisorisk föreskrift (P4) om högsta tillåtna halter i Svartlidbäcken och om att bolaget ska mäta flödet i utskovet från dagbrottet till Svartlidbäcken.

Ekonomisk säkerhet

I tillståndsdomen sköt mark- och miljödomstolen upp avgörandet om ett slutligt villkor avseende den ekonomiska säkerheten. Frågan sköts upp till dess det har bestämts hur deponeringen ska anordnas i framtiden och det därigenom bättre går att bedöma de totala kostnaderna för återställning. Under uppskovstiden beslutades om en provisorisk föreskrift avseende avsättning till en ekonomisk säkerhet. Enligt den provisoriska föreskriften, P3, ska bolaget, utöver det som avsatts som ekonomisk säkerhet för kostnaderna för efterbehandling och andra återställningsåtgärder

som den tillståndsgivna verksamheten kan föranleda, varje kvartal avsätta ytterligare 4 kr per ton hanterad malm. Enligt domen ska säkerheten inges till mark- och miljödomstolen för prövning inom två månader från det att tillståndet tas i anspråk. Bolaget har gett in en säkerhet som har godkänts av domstolen. Säkerheten uppgår för närvarande till cirka 32 miljoner kr.

Länsstyrelsen har under handläggningen av de uppskjutna frågorna yrkat att den ekonomiska säkerheten ska höjas. Naturvårdsverket och Vapstens sameby har biträtt detta yrkande. Både länsstyrelsen och bolaget har framställt yrkanden om den ekonomiska säkerhetens storlek.

Enligt bolaget bör den ekonomiska säkerheten bestämmas till 36 683 925 kr och i första hand avsättas i takt med bolagets malmhantering och i andra hand genom ingivande av en kompletterande bankgaranti om 4 200 000 kr. Bolaget anser också att länsstyrelsen alltjämt ska ha möjlighet att allt allteftersom efterbehandling sker återbetala avsatta medel till bolaget i den mån medlen motsvarar de kostnader som är nödvändiga och i denna dom godkända för efterbehandlingen.

Inledningsvis konstaterar mark- och miljödomstolen att utredningen visar att det finns behov av en större ekonomisk säkerhet än vad den i dag uppgår till.

Domstolen finner i och för sig inte skäl att ifrågasätta de beräkningar som bolaget har gjort och att kostnaderna kan beräknas till bolagets uppgift om cirka 36,7 miljoner kr. Mot bakgrund av uppgiften att allt gråberg är syrabildande är det enligt domstolens mening dock nödvändigt att den ekonomiska säkerheten även omfattar kostnaden för kvalificerad täckning av hela gråberget. Det innebär, enligt uppgift från bolaget, en tillkommande kostnad om ca 23 miljoner kr. Domstolen delar också länsstyrelsens uppfattning att en kostnad för vattenrening bör omfattas, vilket bolaget har angett uppgår till 600 000 kr. I likhet med länsstyrelsen finner domstolen även att det därutöver är nödvändigt att göra ett 20-procentigt påslag för oförutsedda utgifter och ett 5-procentigt påslag för projekteringskostnader. Mot bakgrund

av att bolagets framräknade belopp innehåller en post för oförutsedda kostnader om 2 miljoner kr och projekteringskostnader om totalt 600 000 kr, ska dessa däremot avräknas.

Vidare konstaterar mark- och miljödomstolen att detaljprojekteringen av utskoven kommer att ske i ett relativt sent skede, dvs. nära inpå planerat avslut av verksamheten. Bolagets konsult avseende utskov har uppskattat kostnaden för utskov norrut från dagbrottet till 1,4 miljoner kr. Bolaget har dock i sin beräkning av efterbehandlingskostnader räknat enbart med 400 000 kr. Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att en detaljprojektering av utskoven skulle kunna medföra en säkrare bedömning av kostnaderna för utskoven. Bolaget har dock motsatt sig att nu göra en sådan projektering. Höjd måste tas för detta och domstolen anser därför att den av bolaget beräknade efterbehandlingskostnaden bör ökas med ytterligare 1 miljon kr.

Enligt ovan finner domstolen att den ekonomiska säkerheten bör ändras och i stället bestämmas till ett belopp om sammanlagt 74 miljoner kr (avrundat).

$$(36,7 + 23 + 0,6 - 2 - 0,6 + 1) \times 1,2 \times 1,05$$

Skälet till att frågan om ekonomisk säkerhet sköts upp i 2012 års tillståndsdom var att det bedömdes vara nödvändigt att först veta hur deponering av anrikningssanden skulle ske. Genom nu aktuell dom fastställer domstolen ett slutligt villkor gällande deponeringen av anrikningssanden. Domstolen bedömer också att den uppdaterade efterbehandlingsplanen och den kostnadsberäkning som bolaget har gett in utgör ett fullgott underlag för att besluta om ett slutligt villkor beträffande den ekonomiska säkerheten. Om förhållandena ändras framöver på ett sådant sätt att det finns skäl att ompröva villkoret om ekonomisk säkerhet finns det alltid en möjlighet att ansöka om detta hos domstolen. Mot denna bakgrund föreskriver domstolen att den provisoriska föreskriften P3 ska upphävas och ersättas av ett villkor med den lydelse som framgår av domslutet. Den uppskjutna frågan om ekonomisk säkerhet kan härigenom avslutas.

Domstolen finner inte att det är lämpligt att säkerheten ska ske genom avsättning på det sätt som hittills varit föreskrivet och som bolaget har yrkat i första hand. Det kan i så fall dröja mycket lång tid innan säkerheten uppgår till föreskrivet belopp. Säkerheten ska ges in i dess helhet till domstolen för prövning senast tre månader från dagen för denna dom. Det får ankomma på bolaget att överväga om det vill ersätta befintlig säkerhet med en ny omfattande hela det nu föreskrivna beloppet och begära att redan deponerade medel betalas tillbaka eller om det hellre önskar ställa ut ny säkerhet på det tillkommande beloppet.

Enligt bolaget bör länsstyrelsen alltjämt ha en möjlighet att medge återbetalning av säkerheten efter att åtgärder har utförts. Av 22 kap. 25 § tredje stycket miljöbalken följer att mark- och miljödomstolen får överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta villkor av mindre betydelse. Den utformning som det provisoriska villkoret hittills haft ifråga om möjlighet till återbetalning har i praktiken inneburit att domstolen har delegerat möjligheten till återbetalning till tillsynsmyndigheten. Enligt mark- och miljödomstolen kan dock detta inte anses vara förenligt med delegationsbestämmelsen i miljöbalken och därför inte vara något som kan överlåtas till tillsynsmyndigheten. För det fall bolaget önskar en framtida nedsättning får detta ske genom en särskild ansökan om villkorsändring.

Kontrollprogram

I 2012 års deldom föreskrevs som Villkor 19 att ett kontrollprogram skulle redovisas till tillsynsmyndigheten senast en månad innan tillståndet togs i anspråk och att detta skulle vara uppdaterat med uppgifter avseende bland annat avfallshantering, en plan för vattenhantering och vattenbehandling. Genom deldom den 5 maj 2015 föreskrevs såsom Villkor 30 att bolaget skulle lämna in ett reviderat kontrollprogram till tillsynsmyndigheten inom tre månader från nämnda deldom.

Mark- och miljödomstolen har i förevarande deldom bl.a. meddelat nya villkor, en ny provisorisk föreskrift och utökad delegation till tillsynsmyndigheten. Med anledning av dessa ska kontrollprogrammet revideras. Domstolen föreskriver därför att

ett sådant reviderat kontrollprogram ska lämnas till tillsynsmyndigheten inom tre månader från dagen för denna dom (Villkor 37).

Kan den uppskjutna frågan om efterbehandling och ekonomisk säkerhet avslutas?

Bolaget yrkar att provotiden för utredningsföreskriften U3 ska avslutas och att domstolen ska godkänna bolagets utredning avseende efterbehandling. Naturvårdsverket har bestritt detta och yrkat att domstolen ska förordna om fortsatt provotid.

Något formellt godkännande av den ingivna utredningen sker inte från domstolens sida. Den prövning som sker gäller om utredningen kan ligga till grund för meddelandet av slutliga villkor och om den uppskjutna frågan kan avslutas. I detta fall bedömer domstolen att den ingivna utredningen enligt utredningsföreskrift U3 är tillfyllest. Som ovan redovisats finner domstolen inte skäl att förordna om någon sakkunnig, vilket har yrkats av Naturvårdsverket. Domstolen föreskriver också slutligt villkor om ekonomisk säkerhet, varför den uppskjutna frågan om ekonomisk säkerhet kan avslutas.

Mot bakgrund av att en stängning av gruvan ännu inte är nära förestående och en slutlig efterbehandlingsplan ännu inte finns att tillgå är det däremot inte möjligt att meddela alla nödvändiga villkor gällande efterbehandling. Detsamma gäller uppskjutna frågor om utsläpp till vatten i ett efterbehandlat skede (se ovan under avsnitt U2 – Utsläpp till vatten). Frågan om slutliga villkor för efterbehandling måste därför alltjämt vara uppskjuten. Bolaget ska åläggas att inom viss tid ge in detaljprojektering för utskov och förslag till slutliga villkor i de uppskjutna frågorna.

SAMMANFATTNING AV DOMSTOLENS BEDÖMNING

Mark- och miljödomstolen bedömer att den presenterade utredningen enligt utredningsföreskriften U1 är tillfyllest och att slutligt villkor i detta avseende kan meddelas. Domstolen föreskriver som villkor i detta avseende att deponering av oavvattnad anrikningssand får ske i Svartlidens dagbrott från en nivå om +415 m.ö.h. upp till nivån +441 m.ö.h. (RH70). Den uppskjutna frågan om deponering av anrikningssand kan därför avslutas.

Den utredning som har getts in för den uppskjutna frågan om utsläpp till vatten i enlighet med utredningsföreskriften U2 bedöms också vara godtagbar. Detsamma gäller den utredning som har getts in i enlighet med utredningsföreskriften U3. Det saknas i dagsläget skäl för domstolen att förordna om sakkunnig att utföra någon ytterligare granskning. Domstolen föreskriver slutliga villkor beträffande utsläpp till vatten i driftskedet, viss efterbehandling, redovisning av detaljprojektering och tidpunkt för ingivande av förslag på slutliga villkor, av ekonomisk säkerhet och om kontrollprogram. Motsvarande provisoriska föreskrifter för utsläpp till vatten i driftskedet (P1) och för ekonomisk säkerhet (P3) upphävs samtidigt.

Mark- och miljödomstolen bedömer att den uppskjutna frågan om ekonomisk säkerhet kan avslutas helt. Mot bakgrund av att en stängning av gruvan ännu inte är nära förestående och en slutlig efterbehandlingsplan ännu inte finns att tillgå är det däremot inte möjligt att meddela alla villkor beträffande utsläpp till vatten i efterbehandlingskedet och alla nödvändiga villkor gällande efterbehandling. Frågorna om slutliga villkor för utsläpp till vatten och villkor för efterbehandling är därför alltjämt uppskjutna.

Det lämnade tillståndet enligt 2012 års deldom gäller brytning och hantering av malm från Svartliden. Genom nu aktuell prövning av uppskjutna frågor har domstolen inte tagit ställning till intag av externa massor eller om deponering får ske även av anrikningssand som härrör från annan gruva än Svartliden. Detta måste alltjämt hanteras antingen genom anmälan, ett nytt tillstånd eller ett ändringstillstånd.

HUR DOMEN KAN ÖVERKLAGAS, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 24 september 2019.

Malin Bergström

Lena Nilsson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Malin Bergström, ordförande, och tekniska rådet Lena Nilsson samt de särskilda ledamöterna Jörgen Hanaeus och Fred Mellberg.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se